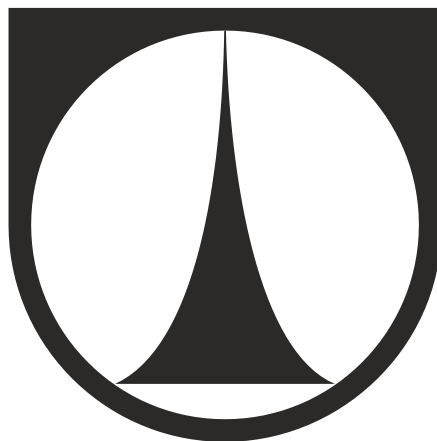


TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta



DIPLOMOVÁ PRÁCE

2014

Bc. Veronika Krausová

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Studijní program: **N 6208 – Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**

Komparativní analýza podnikatelského prostředí v Nigérii

Comparative Analysis of the Business Environment in Nigeria

DP – PE – KEK 2014 – 24
Bc. Veronika Krausová

Vedoucí práce: Ing. Kocourek Aleš, Ph.D., katedra ekonomie
Konzultant: prof. Ing. Fárek Jiří, CSc., katedra ekonomie

Počet stran: 81 Počet příloh: 0

Datum odevzdání: 6. ledna 2014

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne 6. ledna 2014

Bc. Veronika Krausová

Anotace

Tématem diplomové práce je analýza podnikatelského prostředí v Nigérii v komparaci s druhou africkou ekonomikou, Ghanou. Práce má za cíl identifikovat hlavní překážky v růstu ekonomiky ve zmíněných státech s následným porovnáním kvality podnikatelského prostředí. První kapitoly budou obsahovat obecné informace o Nigérii a Ghaně s demografickým a geografickým vymezením. Následovat bude politická a ekonomická charakteristika posledních let. Práce v těchto kapitolách bude zacílena na všudypřítomnou korupci, jež v různé míře zatěžuje hospodářství, na klíčové sektory státu jako zdravotnictví a vzdělání. Pomocí vybraných makroekonomických ukazatelů bude sledován vývoj hospodaření ekonomik a jejich výkonnost bude graficky porovnána. Závěrečnou kapitolu tvoří analýza a komparace podnikatelského prostředí popisovaných zemí. V závěru budou zodpovězeny položené otázky.

Klíčová slova

Indikátor, komparace, korupce, politika, podnikání.

Annotation

The Topic of this Diploma thesis is Business environment analysis in Nigeria compared to the African economy of Ghana. The goal of this thesis is to identify the main obstacles in the economic growth of these two countries, followed by a comparison of the quality of business environment. The first chapter contains general information about Nigeria and Ghana, focusing on geography and demography. The subsequent part is dedicated to the recent development and a description of the political and economic situation. In this part, the thesis targets pervasive corruption, within the countries, that burden many economies and key sectors, such as healthcare or education. Using macroeconomic indicators, the development of the described economies will be observed and graphically compared. The final part consists of the analyses and comparison of the Nigeria and Ghana business environment; and at the end, questions posed will be addressed.

Key Words

Business, comparison, corruption, indicator, politics.

Obsah

Seznam zkratk	10
Seznam tabulek.....	12
Seznam obrázků	13
Úvod.....	14
1 Obecná charakteristika Nigérie	16
1.1 Geografie	16
1.1.1 Povrch a nerostné bohatství.....	16
1.2 Demografie	17
1.2.1 Populace a jazyk.....	17
1.2.2 Náboženství.....	17
1.3 Členství ve vybraných organizacích.....	18
2 Obecná charakteristika Ghany	19
2.1 Geografie	19
2.1.1 Povrch a nerostné bohatství.....	19
2.2 Demografie	19
2.2.1 Populace a jazyk.....	20
2.2.2 Náboženství.....	20
2.3 Členství ve vybraných organizacích.....	20
3 Politická charakteristika Nigérie	21
3.1 Vývoj politické situace v nezávislém státě.....	21
3.1.1 Rozdělení moci v zemi.....	22
3.2 Korupce	24
3.3 Zdravotnictví	27
3.4 Vzdělání.....	28
3.4.1 Systém vzdělání.....	29
4 Politická charakteristika Ghany	31
4.1 Vývoj politické situace	31
4.1.1 Rozdělení moci v zemi.....	32
4.2 Korupce	33
4.3 Zdravotnictví	35

4.4	Vzdělání.....	36
4.4.1	Systém vzdělání.....	37
5	Ekonomická charakteristika Nigérie.....	38
5.1	Vybrané makroekonomické indikátory	38
5.1.1	Hrubý domácí produkt	39
5.1.2	Inflace.....	41
5.1.3	Nezaměstnanost.....	41
5.1.4	Státní rozpočet a veřejný dluh	42
5.1.5	Mezinárodní obchod.....	43
6	Ekonomická charakteristika Ghany	44
6.1	Vybrané makroekonomické indikátory	44
6.1.1	Hrubý domácí produkt	45
6.1.2	Inflace.....	46
6.1.3	Nezaměstnanost.....	47
6.1.4	Státní rozpočet a veřejný dluh	47
6.1.5	Mezinárodní obchod.....	48
6.1.6	Úspěšnost hospodaření komparovaných ekonomik	49
7	Podnikatelské prostředí v Nigérii a v Ghaně.....	51
7.1	Zahájení podnikání	51
7.2	Stavební povolení	55
7.3	Získávání elektřiny	57
7.4	Registrace majetku	59
7.5	Získávání úvěrů	61
7.6	Ochrana investorů.....	62
7.7	Placení daní.....	64
7.8	Obchodování přes hranice	67
7.9	Vymahatelnost smluv	69
7.10	Ukončení podnikání.....	70
7.11	Regulace zaměstnanosti.....	71
	Závěr.....	74
	Seznam použité literatury.....	77

Seznam zkratek

ACN	Nigerijský akční kongres (<i>Action Congress of Nigeria</i>)
AI	<i>Amnesty International</i>
ANPP	Lidová strana Nigérie (<i>All Nigeria People's Party</i>)
AU	Africké unie (<i>African Union</i>)
BNI	Národní vyšetřovací kancelář (<i>Bureau of National Investigations</i>)
CBN	Nigerijská centrální banka (<i>Central Bank of Nigeria</i>)
CCB	Protikorupční agentura (<i>Code of Conduct Bureau</i>)
CIA	Ústřední zpravodajská služba (<i>Central Intelligence Agency</i>)
CPC	Kongres pro pokrokovou změnu (<i>Congress for Progressive Change</i>)
CPI	Index míry korupce (<i>Corruption Perception Index</i>)
ECOWAS	Hospodářské společenství západoafrických států (<i>The Economic Community of West African States</i>)
EFCC	Komise pro odhalování finančních zločinů (<i>Economic and Financial Crimes Commission</i>)
EOCO	Kancelář pro hospodářský a organizovaný zločin (<i>The Economic and Organized Crime Office</i>)
FOIA	Nařízení o svobodě informací (<i>Freedom of Information Act</i>)
GCB	Globální barometr korupce (<i>Global Corruption Barometr</i>)
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt
HIPC	Programu pro vysoce zadlužené chudé země (<i>Heavily Indebted Poor Country</i>)
CHRAJ	Komise pro lidská práva a správní spravedlnost (<i>Commission on Human Rights and Administrative Justice</i>)
IBRD	Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (<i>International Bank for Reconstruction and Development</i>)

ICPC	Nezávislá komise pro odhalování korupce (<i>Independent Corrupt Practices Commission</i>)
IDA	Mezinárodní rozvojová organizace (<i>International Development Association</i>)
IMF	Mezinárodní měnový fond (<i>International Monetary Fund</i>)
LMIC	Ekonomiky s nižším středním příjmem (<i>Lower-middle-income economies</i>)
MIGA	Mezinárodní agentura pro garanci investic (<i>Multilateral Investment Guarantee Agency</i>)
NDC	Národní demokratický kongres (<i>National Democratic Congress</i>)
NEEDS	Strategie pro posílení národní ekonomiky a rozvoj (<i>National Economic Empowerment and Development Strategy</i>)
NGOs	Nevládní organizace (<i>Nongovernmental Organizations</i>)
NPP	Nová vlastenecká strana (<i>New Patriotic Party</i>)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OPEC	Organizace zemí vyvážejících ropu (<i>Organization of the Petroleum Exporting Countries</i>)
OSN	Organizace spojených národů
PDP	Národní demokratická strana (<i>People's Democratic Party</i>)
PNDC	Prozatímní národní obranný výbor (<i>Provisional National Defense Council</i>)
PPP	Parita kupní síly (<i>Purchasing Power Parity</i>)
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>)
UNESCO-IBE	Mezinárodní kancelář pro vzdělání UNESCO (<i>International Bureau of Education of UNESCO</i>)
UNDP	Rozvojového programu OSN (<i>United Nations Development Program</i>)
WHO	Světové zdravotnické organizaci (<i>World Health Organization</i>)

Seznam tabulek

Tabulka 1: Nigérie, vývoj a růst HDP	39
Tabulka 2: Nigérie, vývoj inflace.....	41
Tabulka 3: Nigérie, vývoj salda platební bilance (%HDP)	43
Tabulka 4: Ghana, vývoj a růst HDP	45
Tabulka 5: Ghana, vývoj inflace	46
Tabulka 6: Ghana, vývoj salda platební bilance (% HDP).....	48
Tabulka 7: Nigérie a Ghana, makroekonomické ukazatele (v %).....	49
Tabulka 8: Nigérie, proces zahájení podnikání	53
Tabulka 9: Ghana, proces zahájení podnikání	54
Tabulka 10: Nigérie, procesy vedoucí k získání stavebního povolení	56
Tabulka 11: Ghana, procesy vedoucí k získání stavebního povolení.....	57
Tabulka 12: Nigérie, procesy k získání elektřiny	58
Tabulka 13: Ghana, procesy k získání elektřiny	58
Tabulka 14: Indikátor získávání elektřiny	59
Tabulka 15: Nigérie, proces registrace majetku	60
Tabulka 16: Ghana, proces registrace majetku	61
Tabulka 17: Nigérie a Ghana, index síly zákonných práv	62
Tabulka 18: Nigérie a Ghana, index věrohodnosti informací o úvěrech.....	62
Tabulka 19: Nigérie a Ghana, index zveřejňování informací	63
Tabulka 20: Nigérie a Ghana, index rozsahu odpovědnosti výkonného orgánu.....	64
Tabulka 21: Nigérie a Ghana, index žalob akcionářů	64
Tabulka 22: Nigérie, ukazatele placení daní	66
Tabulka 23: Ghana, ukazatele placení daní.....	67
Tabulka 24: Ukazatel obchodování přes hranice	68
Tabulka 25: Nigérie a Ghana, indikátor vymahatelnosti smluv	70
Tabulka 26: Ukazatel ukončení podnikání.....	71
Tabulka 27: Nigérie a Ghana, regulace zaměstnanosti	72
Tabulka 28: Nigérie a Ghana, přehled jednotlivých indikátorů	73

Seznam obrázků

Obrázek 1: Nigérie, korupce v jednotlivých institucích.....	25
Obrázek 2: Ghana, korupce v jednotlivých institucích	34
Obrázek 3: Nigérie, vývoj nezaměstnanosti.....	42
Obrázek 4: Ghana, vývoj nezaměstnanosti	47
Obrázek 5: Nigérie a Ghana, magický čtyřúhelník za rok 2010	50
Obrázek 6: Snadnost podnikání v Nigérii a Ghaně ve srovnání s jinými ekonomikami	51
Obrázek 7: Aktuální vývoj subindikátorů v Nigérii a Ghaně.....	54
Obrázek 8: Nigérie a Ghana, vývozní a dovozní dokumenty	69
Obrázek 9: Nigérie a Ghana, grafický přehled celkového umístění.....	73

Úvod

Cílem diplomové práce je identifikace hlavních překážek hospodářského růstu a rozvoje podnikání v Nigérii ve srovnání se situací v Ghaně. Tato práce se zaměří především na nalezení odpovědí na následující klíčové otázky.

1. Proč politická situace zabraňuje efektivnímu podnikání v Nigérii více než v Ghaně?
2. Proč korupce brzdí rozvoj hospodářství v Nigérii více než v Ghaně?
3. Jakou situaci by v uvedených zemích mohl potenciální investor očekávat?

Při porovnávání Nigérie a Ghany vedle sebe stavíme dva odlišné státy, které mají přesto mnoho společného. Obě země jsou bývalé anglické kolonie ležící v západní Africe a z hospodářského hlediska jsou obě řazeny mezi země rozvojové. Probíhá mezi nimi intenzivní zahraniční obchod. Mají přístup k velkému nerostnému bohatství, přesto však životní úroveň obyvatel v těchto zemích diametrálně zaostává za vyspělými ekonomikami. Obě země mají potenciál a můžou mnoho nabídnout, efektivnímu podnikání však zabraňují nejrozumnější překážky.

Diplomová práce se bude soustřeďovat na analýzu vybraných makroekonomických indikátorů, které čtenáři podají komplexní informace o situaci v rozebíraných teritoriích. Dále se zaměří na vývoj indikátorů v posledních letech a na aktuální situaci. Stěžejní částí práce bude analýza a následná komparace podnikatelského prostředí v hodnocených státech. Získané a zpracované informace pak mohou sloužit subjektům, které by mohly mít zájem o podnikání ve zmíněných státech.

Metodou zpracování diplomové práce bude porovnání vnitřních a vnějších faktorů, které ovlivňují podnikatelské subjekty ve vybraných státech. Hlavními zdroji práce bude literatura převážně zahraničních, ale i domácích autorů. Práce bude vycházet z analýz a zpráv důvěryhodných zdrojů, jako jsou např. statistiky Ústřední zpravodajské služby Spojených států (*Central Intelligence Agency*, CIA), data z portálu Businessinfo.cz, který se zaměřuje na politická a ekonomická témata různých států ve světě, nebo oficiální internetové stránky Ministerstva zahraničí ČR. Pro ekonomickou charakteristiku budou použity internetové zdroje Mezinárodního měnového fondu (*International Monetary Fund*, IMF). Politická situace bude vycházet z dat organizace *Freedom House*, která sleduje rozšiřování svobody a demokracie ve

více než 195 státech. Popis stavu korupce bude čerpat informace ze zprávy organizace *Transparency International*, která se snaží o podporu transparentnosti a zamezení korupce ve světě. Stěžejní část práce, analýza podnikatelského prostředí, bude vycházet ze zprávy Světové banky (*World Bank*, WB). Tato rozsáhlá studie se nazývá *Doing Business 2014: Ghana a Doing Business 2014: Nigeria*.

Dokument bude rozdělen do čtyř hlavních částí. První část bude věnována stručnému představení obou zemí. Deskripce bude zahrnovat geografický profil zemí, demografickou charakteristiku a dále na členství zemí ve vybraných regionálních i světových organizacích.

Ve druhé části se práce bude zabývat politickou situací. Zprvu bude nastíněn vývoj politické situace od momentu získání nezávislosti až po současnost. Dále bude následovat deskripce korupce, která je v různé míře přítomna ve všech úrovních života obyvatel. Práce se bude soustředit rovněž na důležité sektory politiky, na vzdělání a přístup k němu a také na aktuální stav tamního zdravotnictví.

Následující kapitola se zaměří na charakteristiku ekonomické situace jednotlivých zemí. Popsány budou nejvýznamnější makroekonomické determinanty, jako je růst a struktura hrubého domácího produktu, inflace, nezaměstnanost a mezinárodní obchod. Dále bude zmíněn veřejný dluh a státní rozpočet. V závěru této sekce jsou ekonomiky graficky porovnány pomocí magického čtyřúhelníku.

Čtvrtá část se týká měření kvality podnikatelského prostředí, na které bude nahlíženo pomocí jedenácti základních ukazatelů analytické studie Světové banky. Následně budou závěry této studie podnikatelského prostředí Nigérie a Ghany porovnány. Posouzení obtížnosti provozování podnikání v jednotlivých zemích, jež bude výsledkem studie, pomůže podnikateli v jeho rozhodování. V závěru práce budou zodpovězeny položené otázky.

1 Obecná charakteristika Nigérie

V této kapitole bude stručně představena Nigérie z několika úhlů pohledu. Nejdříve bude vymezena její geografická stránka. Následně bude popsána demografická charakteristika země a nakonec bude zmíněno, v jakých organizacích je Nigérie členským státem.

1.1 Geografie

Nigérie leží na jihu západní Afriky. Je obklopena čtyřmi státy, přičemž nejdelší hranici má na východě s Kamerunem (1 690 km). Na severu sdílí hranici s Nigerem (1 497 km), na západě sousedí s Beninem (773 km) a na severovýchodě hraničí s Čadem (87 km). Pobřeží, jež se nachází na jihu Nigérie, měří 853 km a je omýváno Atlantickým oceánem. Celkové území tohoto státu se rozkládá na 923 768 km čtverečních. Svou rozlohou zaujímá 32. příčku v žebříčku největších zemí na světě. Na africkém kontinentu se podle velikosti řadí za Tanzanii na 14. pozici (CIA, 2012).

1.1.1 Povrch a nerostné bohatství

Povrch Nigérie tvoří převážně rovinaté plošiny do 600 m. n. m. Na jihu se nacházejí roviny, jež následně přecházejí v centrální části země v náhorní plošiny a pohoří. Mezi nejznámější patří pohoří Bauchi a Jos. Na východě země na hranici s Kamerunem se rozkládá Adamauské pohoří s nejvyšším vrcholem Chappal Waddi, které dosahuje výšky 2 419 m. n. m. Na severu je povrch převážně rovinatý (CIA, 2012). Nigérií protéká třetí nejdelší řeka v Africe, Niger. Celkově měří 4 160 km a je napájena hlavně řekami Sokoto a Kaduna. Průtok v Nigeru dosahuje 12 000 m krychlových za sekundu a v období záplav bývá až trojnásobný. Druhá největší řeka je Benue, dlouhá 1 400 km. Soutok řek Nigeru a Benue tvoří na jihu země rozlehlou deltu (KLÍMA, 2008).

Nigérie má bohatou zásobu nerostných surovin. Podle Vladimíra Klímy (2008) patří mezi nejvýznamnější ropa a zemní plyn, které se těží v Guinejském zálivu. Nigérie se řadí na 11. místo v celosvětovém žebříčku těžby ropy. Mezi další významné nerostné suroviny patří cínová ruda (těžba v pohoří Josu), cín, uhlí, vápenec, olovo, zinek aj.

1.2 Demografie

V této části se bude práce zabývat složením obyvatelstva, jejich jazyky a náboženstvím, které vyznávají. Pro tento obrovský africký stát je charakteristická rozmanitost, která vychází z více než stovky etnik, jazyků a nářečí.

1.2.1 Populace a jazyk

Podle CIA (2012) je Nigérie nejlidnatější zemí Afriky a v celosvětovém srovnání se řadí na 7. místo. K červenci 2012 je počet obyvatel Nigérie odhadován na přibližně 170 123 740. Země je složena z více než 250 etnických skupin. Mezi nejvýznamnější z nich, z hlediska vlivu a počtu příslušníků, patří Hausové a Fulbové (29 %), Jorubové (21 %), Ibové (18 %), Ibibiové (10 %), Kanuriové (4 %) a (3,5 %) Edové. Polovina obyvatel žije ve velkých městech a míra urbanizace každým rokem stoupá. Pro období 2010 až 2015 se předpokládá roční růst o 3,5 %. Vzhledem k existenci mnoha etnických skupin, je v Nigérii mnoho jazyků a nářečí. Díky britské kolonizaci se hlavním jazykem stala angličtina. Další významné jazyky jsou hauština, jorubština, ibošťina a fulbština. Ani jeden z nich však nelze zavést jako úřední jazyk, neboť jimi mluví pouze určitá část obyvatel (CIA, 2012).

1.2.2 Náboženství

Podle CIA (2012) je Nigérie nábožensky založená země. Na padesát procent jejich obyvatel se hlásí k islámu. Křesťanství vyznává 40 % obyvatel a zbylých 10 % se hlásí k různým jiným domorodým náboženstvím. Jak uvádí Klíma (2008), náboženství je jedním z důvodů nejednotnosti obyvatelstva. V důsledku odlišného pojetí určitých skutečností je složité dojít ke shodě mezi převážně křesťanským jihu a muslimským severem země. Pro svoji náboženskou nejednotu bývala Nigérie označována za časovanou bombu. Kompromis mezi státy jihu a státy severu se hledal těžko a dodnes mezi nimi panuje značné napětí, které může destabilizovat demokratický režim v zemi.

1.3 Členství ve vybraných organizacích

Nigérie je členem mnoha světových organizací, institucí, uskupení i regionálních společenství. Mezi nejvýznamnější patří OSN. Nigérie jakožto zastávce bezpečnosti a udržení míru je 99. členem OSN (Organizace spojených národů) od roku 1960. Pro dříve kolonizovanou zemi je to významný krok kupředu. Jako stěžejní přínos vidí v uznání nezávislého suverénního státu s přátelskými vztahy k ostatním členským zemím. Zároveň budoucí rozvoj země díky zvyšování vzdělanosti a efektivnějšímu využití zdrojů (BALEWA, 1960). Angažuje se v mnoha významných odborných organizacích OSN, například v Mezinárodním měnovém fondu, organizacích skupiny Světové Banky jako Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (*International Bank for Reconstruction and Development*, IBRD) nebo Mezinárodní rozvojové organizace (*International Development Association*, IDA), dále je členem ve Světové zdravotnické organizaci (*World Health Organization*, WHO), Organizaci OSN pro výchovu, vědu a kulturu (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*, UNESCO) a jiných (CIA, 2013).

Protože disponuje značnými zásobami ropy, je od roku 1971 členem Organizace zemí vyvážejících ropu (*Organization of the Petroleum Exporting Countries*, OPEC). Cílem organizace je zabezpečit stabilní ceny producentům ropy, její distribuci a cenu pro světové trhy. Na území členských států OPEC se nachází více než 80 % celosvětových ropných nalezišť (OPEC, 2012).

Z regionálních společenství je pro Nigérii významné členství v Hospodářském společenství západoafrických států (*The Economic Community of West African States*, ECOWAS), jehož cílem je vytvoření integrované celní, ekonomické a měnové unie. Členem tohoto ekonomického sdružení západoafrických států je Nigérie od roku 1975, kdy organizace vznikla (BUSINESSINFO, 2013).

Dalším ryze africkým společenstvím je uskupení Africké unie (*African Union*, AU), jež vzniklo v roce 1999. AU sdružuje 54 států, což jsou téměř všechny státy v Africe. Cílem AU je dosáhnout větší prosperity, prohloubit spolupráci v rámci členských zemí a společně čelit problémům, jež sužují kontinent (AU, 2013).

2 Obecná charakteristika Ghany

Podobně jako v předchozí části této práce, bude tento stát charakterizován podle určitých hledisek. Na úvod bude popsána geografická poloha země, následována demografickým vymezením a na závěr výčtem nejvýznamnějších organizací, jichž je Ghana členem.

2.1 Geografie

Tento stát leží v západní části Afriky a rozprostírá se na území o velikosti 238 533 km čtverečních. V celosvětovém srovnání zemí dle velikosti území drží 82. příčku. Sousedí s třemi státy a jižní část je omývána Guinejským zálivem. Pobřeží Ghany je dlouhé celých 539 km. Na západě sousedí s Pobřežím slonoviny (668 km), severní hranici sdílí se státem Burkina Faso (549 km) a východním sousedem je Togo, s nímž má nejdelší hranici 877 km (CIA, 2012).

2.1.1 Povrch a nerostné bohatství

Území země je převážně tvořeno rovinami, jež přecházejí v pahorkatinu. V jižní části se nachází rozlehlé bažiny. Dále na sever je krajina plná křovin a travnatého porostu. Nejvyšší horou je Mount Afadjoto, vysoká pouhých 885 m. n. m. Ghanou protéká řeka Volta, v jejíž deltě se nachází rozlehlé pásmo bažin. Na Voltě byla zbudována přehrada a vzniklo tak velké umělé jezero. Ghana je převážně zemědělský stát, ovšem oplývá také značným nerostným bohatstvím. Mezi nejdůležitějšími nerostnými surovinami je třeba zmínit zlato a diamanty. Dále bauxit a manganovou rudu, jež patří mezi významné vývozní artikly (KLÍMA, 2008).

2.2 Demografie

Demografická část se soustředí na náboženské a etnické složení obyvatelstva a jejich jazykovou rozmanitost, které je typická to státy subsaharské Afriky.

2.2.1 Populace a jazyk

Podle oficiálních statistik CIA (2012) žije v Ghaně 24 652 402 obyvatel. Tím se Ghana řadí na 48. místo na světě, co se počtu obyvatel týče. Na dnešním území Ghany žijí desítky etnických skupin. Mezi nejvýznamnější etnika patří Ekan (45,3 %) a Mole Dagbon (15,2 %). Následuje etnická skupina Ewe (11,7 %), Ga-Dangme (7,3 %), Guan (4 %), Guarma (3,6 %), Grusi (2,6 %) a ostatní etnika (10,3 %). Vzhledem k faktu, že Ghana je rovněž bývalou britskou kolonií, je oficiálním jazykem angličtina. Avšak v důsledku přítomnosti mnoha etnik je zde i mnoho desítek jiných jazyků a dialektů. Na základě statistik CIA (2000) patří mezi nejvýznamnější asante (14,8 %), ewe (12,7 %), fante (9,9 %), boron (4,6 %) aj.

2.2.2 Náboženství

Ghana je nábožensky založená země, přičemž většina obyvatel se hlásí ke křesťanství (68,8 %), daleko menší část (15,9 %) pak vyznává islám. K tradičnímu náboženství se přiklání pouze 8,5 %. Bez vyznání je 6,1 % populace a nepatrná část obyvatel vyznává jiná náboženství (CIA, 2000).

2.3 Členství ve vybraných organizacích

Rovněž Ghana je členem mnoha světových organizací a uskupení. Po nabytí nezávislosti 6. března 1957, se Ghana stala dalším členským státem Organizace spojených národů (dále OSN). Svým vstupem se zavázala k plnění poslání OSN a to k udržování míru a bezpečnosti a ke spolupráci na úrovni ekonomické, kulturní, sociální a humanitární (UN, 2011).

Mezi odborné organizace OSN patří ze skupiny Světové Banky Mezinárodní agentura pro garanci investic (*Multilateral Investment Guarantee Agency*, MIGA), Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD) nebo Mezinárodní rozvojová organizace (IDA), dále Světová zdravotní organizace (WHO), Organizaci OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), Mezinárodním měnovém fondu (IMF) a dalších.

Další organizace, ve které je Ghana členem stejně, jako Nigérie, jsou regionální organizace západoafrických států ECOWAS a Africká unie (CIA, 2013).

3 Politická charakteristika Nigérie

Následující část práce se bude zabývat popisem politické situace v Nigérii. Bude se věnovat vývoji od nabytí nezávislosti státu na Velké Británii až do současnosti, včetně deskripce politických práv a občanských svobod, zdravotnictví, vzdělání a další významné oblasti politiky. Práce se v této kapitole zaměří rovněž na problematiku korupce v zemi, jež je jednou z největších obtíží ekonomiky.

3.1 Vývoj politické situace v nezávislém státě

Demokratický vývoj v zemi zachycuje nezávislá dozorčí organizace Freedom House, která sleduje rozšiřování svobody ve 195 státech. Zpráva o jednotlivých zemích vychází ročně od svého vzniku roku 1972. Mimo politický vývoj přináší tento dokument informace z oblasti občanských svobod, rovnoprávnosti nebo svobody přístupu ke vzdělání.

Od nabytí nezávislosti na Velké Británii v roce 1960 převládal v Nigérii převážně vojenský režim. První politický převrat v roce 1966 vystřídal civilní vládu a od té chvíle byl následován neustálým střídáním demokratické a vojenské vlády. Snahy o upevnění demokratické vlády v roce 1979 skončily neúspěchem o čtyři roky později, kdy se vlády chopila opět armáda. Demokratický režim byl zatížen nejednotností, korupcí a komunitní odlišností, což stěžovalo udržet obrovsky nesourodou zemi pospolu. Armádní představitelé tvrdili, že pouze oni jsou schopni svojí mocí udržet doutnající napětí mezi skupinami 250 etnik různého náboženského vyznání.

V současnosti je země rozdělena do dvou přibližně stejně velkých náboženských táborů, kde jsou severní státy převážně muslimské a na jihu dominují křesťané. Patnáct let vojenského režimu definitivně skončilo 29. května 1999, když Olusegun Obasanjo získal moc jako prezident Nigérie. Obasanjo byl bývalý generál, který stál v čele vojenského režimu v zemi již v letech 1976 až 1979. Je jediným vojenským vůdcem v historii Nigérie, který předal moc civilní vládě. Prvními úkoly nového prezidenta bylo výrazně omezit armádu a bojovat proti vysoké míře korupce. 29. května 1999 vešla v platnost nová ústava a začala reforma soudnictví s cílem zvýšit nezávislost justice a odvolat řadu vojenských nařízení. Pod vládou

prezidenta Obasanja došlo k výraznému zlepšení svobody médií. V rámci boje proti korupci byl představen nový protikorupční program.

Ve volbách roku 2003 byl Obasanjo znovu zvolen z celkového počtu 19 kandidátů. Volby se neobešly bez násilí, několikanásobného hlasování, zastrašování a jiných podvodů. V rámci ekonomické reformy, kterou Obasanjo započal, omezila vláda subvence paliva, které do té doby nákladně dotovala. Tento krok vyvolal řadu protestů, stávek a konfliktů v oblasti Delty Nigeru, kde se ropa těží.

Následující volby z roku 2007 jsou označovány za nejhorší v historii země. Byly spjaty s podvody a masivním falšováním hlasů, smrtí minimálně 200 lidí, mezi kterými byli i někteří kandidáti. Vítěz prezidentských voleb, Yar'Adua, byl označován za vybraného kandidáta prezidenta Obasanja z Národní demokratické strany (*People's Democratic Party*, PDP). Kvůli žalobě na anulování výsledku voleb ze strany muslimského kandidáta generála Buhariho, která byla Nejvyšším soudem zamítnuta, byl Yar'Adua prohlášen prezidentem definitivně až v prosinci 2008.

O rok později Yar'Adua odjel do Saúdské Arábie na léčení a Národní shromáždění v únoru 2010 dočasně předalo moc viceprezidentovi Goodluck Jonathanovi. Prezident Yar'Adua zemřel na následky nemoci v květnu, načež se Goodluck Jonathan stal formálně nigerijským prezidentem. V posledních volbách z roku 2011 úřad obhájil. Byl podporován především jižními státy, na rozdíl od jeho protikandidáta generála Buhariho, kterého podporovaly severní muslimské státy. Nepokoje spojené s volbami byly zaznamenány v menší míře než v předešlých volbách z roku 2007. Mezi největší současně vládnoucí politické strany patří PDP, která má jako jediná podporovatele ve všech státech Nigérie, Nigerijský akční kongres (*Action Congress of Nigeria*, ACN) a Kongres pro pokrokovou změnu (*Congress for Progressive Change*, CPC), které mají regionální podporu severních muslimských států. Strana PDP je v politice aktivní již od roku 1999. Po posledních volbách však výrazně oslabila (FREEDOM HOUSE, 2013).

3.1.1 Rozdělení moci v zemi

Moc je v Nigérii rozdělena na základě prezidentského systému. Od doby, co země získala nezávislost na Velké Británii, se střídal vojenský režim s demokratickou vládou. V roce 2011

proběhly již 4. svobodné volby v řadě. Přestože lze pozorovat lepší se úroveň a vyšší míru transparentnosti s méně podvody, konflikty spojené s volebním obdobím přetrvávají. Nejbližší volby prezidenta, do parlamentu i volby guvernérů se budou konat v roce 2015 (BUSINESSINFO, 2013).

Prezident Nigérie zastává nejvyšší exekutivní funkci. Je hlavou státu a zároveň vlády. Volen je vždy na čtyřleté období, nejvýše dvakrát za sebou. Současný prezident Goodluck Jonathan, kandidát ze strany PDP, zvítězil v posledních volbách v roce 2011 s celkovým počtem 58,89 % hlasů nad protikandidátem generálem Buhari. Vláda je složena z federálních ministrů, kteří jsou jmenováni prezidentem a zároveň musí být schváleni senátem.

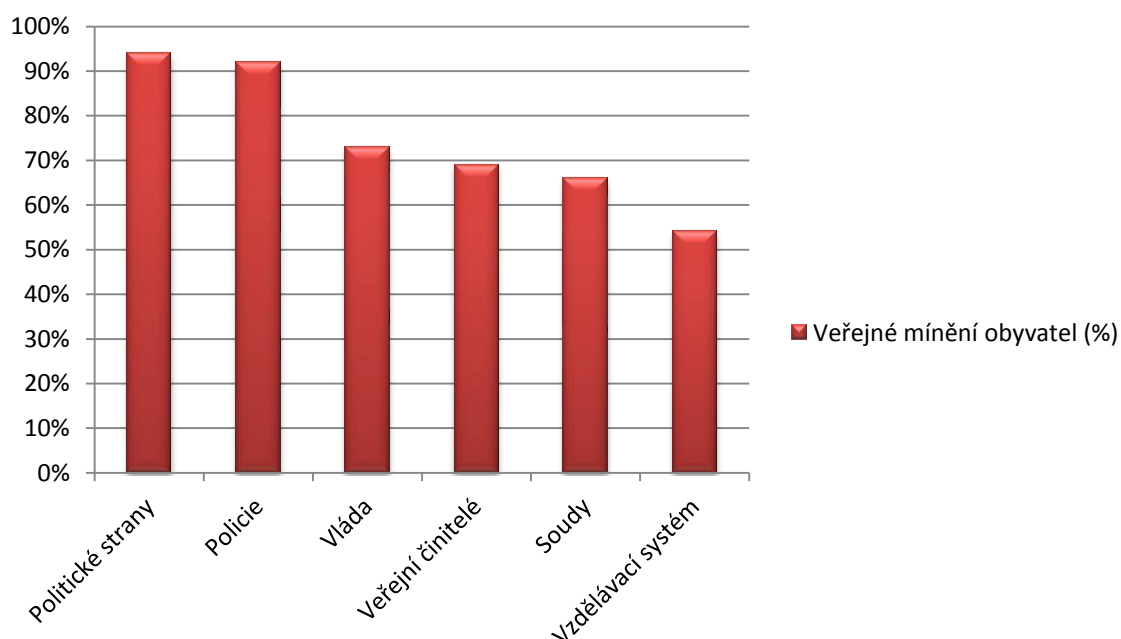
Legislativní moc je soustředěna v rukou federálního Národního shromáždění. Národní shromáždění je dvoukomorové a skládá se ze Senátu (109 křesel) a Poslanecké sněmovny (360 křesel). Stejně jako v případě prezidentských voleb, jsou zástupci voleni na čtyřleté funkční období. Nejsilnější stranou v senátu je celonárodní PDP, která v současné době drží 73 křesel, dále ACN se 17 křesly a Lidová strana Nigérie (*All Nigeria People's Party*, ANPP), která má 7 křesel. Strany ACN, ANPP a CPC mají pouze regionální charakter. Pro nigerijské politické strany je typické soustředění se kolem silných osobností, na jejichž základě se strana vytvoří, přičemž stejná ideologická vize není podstatná.

Třetí složkou státní moci je justice. Nejvyšší soud se skládá z hlavního soudce a dalších 15 soudců. Soudci jsou jmenováni prezidentem na doporučení Národní soudní rady, kterou tvoří 23členný nezávislý orgán federálních a státních úředníků. Jmenované soudce následně musí schválit Senát. Podřízenými soudy Nejvyššímu soudu jsou pak jednotlivé federální soudy (CIA, 2013). Soudy jsou relativně nezávislé, ale bývají ovlivňovány politickou situací a zatíženy korupcí. Potýkají se s nedostatkem finančních prostředků, potřebného vybavení a nevyhovujícím vzděláním soudců. Především u odvolacího soudu často dochází ke změně rozhodnutí v závislosti na výsledku voleb nebo v případě žalob týkajících se mocných občanů (FREEDOM HOUSE, 2013).

3.2 Korupce

Stavem korupce ve světě se zabývá organizace Transparency International. Jejím cílem je zcela zamezit korupci a podporovat transparentnost, zodpovědnost, spravedlnost a demokracii na všech úrovních lidského života. O tom, že korupce v Nigérii představuje závažný problém, svědčí hodnota indexu vnímání korupce (*Corruption Perception Index*, CPI) z roku 2011. CPI hodnotí míru korupce ve veřejném sektoru. Na stupnici od 0 (nejvyšší míra korupce) do deseti (žádná korupce) získala Nigérie 2,4 bodů. Lze pozorovat zlepšení oproti roku 2007, kdy CPI odpovídalo 2,2. Zcela nejvyšší míra korupce na africkém kontinentě je v Somálsku (1). I přes zlepšující se situaci se Nigérie v roce 2012 umístila až na 139. místě ze 176 hodnocených států (TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2012).

V roce 2013 byl proveden výzkum veřejného mínění obyvatel o stavu korupce v zemi. Globální barometr korupce (*Global Corruption Barometr*, GCB) je unikátní výzkum veřejného mínění na téma korupce, který zkoumá přímou zkušenost lidí s uplácením a zachycuje jejich pohled na korupci v hlavních organizacích. Zároveň vypovídá o ochotě a připravenosti lidí proti korupci bojovat. GCB ukazuje, že přes 70 % dotázaných vnímá korupci jako závažný problém, který se podle jejich názoru za poslední dva roky zhoršil. Boj vlády proti korupci je v očích obyvatelstva vnímán jako neefektivní. Podle výzkumu 56 % obyvatel věří, že obyčejní lidé mohou bojem proti korupci situaci zlepšit. Více než polovina obyvatel označila politické strany, policii a vládu za extrémně zkorumpované instituce (TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2013).



Obrázek 1: Nigérie, korupce v jednotlivých institucích

Zdroj: TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2013

Za odvětví s nejvyšší mírou korupce byly ve výzkumu veřejného mínění označeny politické strany a policie. Podrobnější informace o současném stavu v inkriminovaných orgánech přináší Zpráva o lidských právech (*Nigeria 2012 Human Rights Report*), kterou vydává Ministerstvo zahraničních věcí Spojených států Amerických. Zpráva o lidských právech se soustředí se na přítomnost korupce ve vládě a v policejních složkách.

- Nedostatek transparentnosti ve vládě

Dle nigerijského zákona je korupce postižitelná, ale neúčinná implementace tohoto zákona vládou korupci nijak nepostihuje ani neomezuje. Ústava poskytuje imunitu před trestním stíháním pouze prezidentovi, viceprezidentovi, guvernéřům a jejich zástupcům během funkce. Stav korupce je ale tristní. Ve zprávě stojí, že jde o závažný, rozsáhlý a přetrvávající jev, který ovlivňuje vládu a bezpečnostní složky ve všech jejích úrovních. Ačkoliv je dle zákona soudnictví zcela nezávislé, oblast justice je ovlivňována vládou, zákonodárci i podnikatelským sektorem. Političtí lídři ovlivňují justici jak na celostátní, tak i na regionální úrovni. Občané se běžně potýkají s protahováním soudů, žádostmi o úplatek k rychlejšímu řešení sporu nebo úplatek za vyhovující soudní rozhodnutí (STATE, 2013).

Veřejní představitelé včetně prezidenta, viceprezidenta, guvernéřů a jejich zástupců, členů vlády a zákonodárců jsou podle zákona povinni přiznat majetek Protikorupční agentuře (*Code*

of Conduct Bureau, CCB) před zahájením a po skončení funkčního období. Ti, jež to poruší, podstupují riziko soudního stíhání, které však málo kdy dospěje ke konci. Nynější prezident Goodluck Jonathan byl požádán v rámci socio-ekonomického projektu Právo a zodpovědnost o prokázání majetku za období 2007 až 2012. Žádost byla prezidentem odmítnuta, jelikož podle zákona, na jehož základě byl požádán, nemusel tuto informaci veřejně sdělit. Reakcí bylo nové podání žádosti na základě Nařízení o svobodě informací (*Freedom of Information Act*, FOIA)¹, podle kterého měl prezident povinnost prokázat majetek do sedmi dní od vyzvání. Informace prezidentem nebyla sdělena do konce roku 2012. Se stejným výsledkem skončila i žádost, která se týkala přiznání platů členů Národního shromáždění. Protikorupční snahy Komise pro odhalování finančních zločinů (*Economic and Financial Crimes Commission*, EFCC), která se zabývá výhradně finanční kriminalitou, a Nezávislé komise pro odhalování korupce (*Independent Corrupt Practices Commission*, ICPC), která se zabývá bojem proti všem formám korupce, lze podle zprávy považovat za neefektivní. Navzdory širšímu pověření ICPC, došlo od jejího založení v roce 2000 k usvědčení a odsouzení pouze v 60 případech.

- Bezpečnostní složky

Korupce mezi policií představuje závažný problém, který se dotýká života všech obyvatel. Zpráva o dodržování lidských práv za rok 2012 reflektuje publikaci od *Amnesty International* (AI), která se zabývala mimosoudními popravami a jinými vraždami způsobenými nigerijskou policií. Na příkladě 39 reálných případů vražd či nucených zmizení dokumentuje AI situaci v období od roku 2007 až 2009, kdy v jednotlivých letech došlo ke stovkám mimosoudních poprav, vražd či vynucených zmizení. Nigérie je označována jako země, kde úplatky zaručují bezpečí, a pokud na to jedinec nemá finance, riskuje svůj život. Správní orgány většinu případů vůbec nevyšetřily nebo nepotrestaly pachatele. V případě, že vyšel najevo fakt, který nevyhovoval mezinárodním standardům, podezřelí policisté byli místo vyšetřování povoláni k výkonu činnosti v jiném státě. Nejčastějším důvodem pro zabití podezřelého bylo ozbrojení či pokus o útěk z vazby. *Amnesty International* tuto situaci dává za vinu kontroverznímu

¹ Nařízení FIOA vešlo v platnost v roce 2011. Opravňuje kohokoliv vyžádat si informace od úřadu vlády a vláda je musí poskytnout.

Policejnímu řádu 237², který opravňuje policisty k maximálnímu zákroku téměř v jakékoliv situaci.

V únoru roku 2012 nechal nově jmenovaný generální inspektor policie Mohammed Abubakar zavřít všechna policejní kontrolní stanoviště v zemi. Příznivým výsledkem nařízení byl nižší počet zemřelých civilistů. Násilí však pokračovalo v některých státech dále díky nelegálním kontrolním stanovištím policie a armády. Podle zprávy AI za rok 2009 policie běžně zastavovala řidiče a žádala je o úplatek. Řidiči, kteří odmítli zaplatit, byli zastřeleni nebo zmizeli. Stejných praktik nebyli ušetřeni ani řidiči autobusů, kteří museli opakovaně platit při každém průjezdu. Výjimkou nebylo ani zranění pasažérů v autobuse během případného konfliktu. Generální inspektor policie Mohammed Abubakar v květnu 2012 veřejně přisoudil násilí a korupci v policii nedostatečné podpoře vlády, nízké morálce a špatnému financování bezpečnostních složek. Kancelář generálního inspektora policie zavedla policejní měřicí jednotky, jež měli kontrolovat policejní stanice a hledat stopy po uplácení. Neúčinnost těchto jednotek byla prokázána už na konci roku, kdy nedošlo k žádnému zatčení policejního příslušníka. Generální inspektor policie představil v září 2012 nová pravidla pro policejní příslušníky, ve kterých se klade důraz na službu veřejnosti a respektování osobních práv. Zároveň bylo vyzdvíženo rozumné použití síly, nestranný výkon služby, diskrétnost, spolupráce s ostatními úřady a důraz na oddělení osobního a pracovního života. Nová pravidla však nezrušila ani nevysvětlila policejní nařízení 237 (STATE, 2013).

3.3 Zdravotnictví

Situace ve zdravotnictví lze v Nigérii označit za nedostačující. Dokazují to statistiky, které vyplývají ze závěrečné zprávy Světové zdravotní organizace, z Atlasu celosvětových výdajů na zdravotnictví (*WHO Global Health Expenditure Atlas*). Stav zdravotnictví Nigérie bude

² Policejní řád 237 opravňuje policistu zastřelit podezřelého při pokusu o útěk, nebo při kladení odporu během zatýkání.

porovnán se skutečností zemí ze skupiny afrických ekonomik s nižším středním příjmem³ (*African Lower-middle-income economies*, LMIC), kam spadá i Nigérie (WHO, 2010).

Podle Atlasu celosvětových výdajů na zdravotnictví byly výdaje Nigérie za rok 2010 celkem 9,9 miliard amerických dolarů. V přepočtu na obyvatele jde o sumu 63 US\$. Celkové vládní výdaje země jsou vysoké a představují 44 % HDP. Podíl celkových vládních výdajů rozpočtu spadajících na zdravotnictví je však zoufale nízký. Tvoří pouze 4 %. Vládní výdaje rozpočtu na zdravotnictví pak v přepočtu na HDP činí 2 %. V porovnání s ostatními zeměmi ze skupiny se ve zdravotnictví Nigérie drží na spodních příčkách. S podílem vládních výdajů na zdravotnictví ve výši 4 % je na posledním místě. V přepočtu vládních výdajů na HDP je na tom stejně jako Kamerun (2 %), nižší výdaje jsou vynakládány jen v Kongu (1 %) a v Pobřeží slonoviny (1 %).

O neuspokojivém stavu zdravotnictví vypovídá i očekávaná délka života. Průměrná očekávaná délka života ve skupině afrických ekonomik s nižším středním příjmem je 56 let. V Nigérii je to pouhých 54 let. Nejvyšší očekávaná délka života je u obyvatel Kapverd (71 let). Naopak nejnižší lze pozorovat v Lesothu a v Zambii (48 let).

Co se týče mateřské úmrtnosti, statistika v Nigérii vykazuje 840 úmrtí na každých 100 000 živě narozených dětí. Číslo představuje téměř dvojnásobek průměru zemí ze skupiny, který je 494 úmrtí na 100 000 živě narozených dětí (WHO, 2010). Podle CIA (2013) je kojenecká úmrtnost v Nigérii ve výši 72 úmrtí kojenců na 1 000 novorozenců. Horší statistiku má Angola s počtem odpovídajícím 81 úmrtí kojenců na 1 000 novorozenců. Nejlépe na tom jsou z této kategorie Kapverdy, kde na 1 000 novorozenců připadá 25 úmrtí kojenců.

3.4 Vzdělání

Pro tak lidnatou zemi, jako je Nigérie, představuje vzdělání mimořádně důležitou oblast, kterou je potřeba neustále rozvíjet. Celkový počet dětí, které nejsou zapsány na základní škole, je alarmující. Data z roku 2000 ukazují počet dětí mimo školu ve výši 35 %

³ *Lower-middle-income economies* je jedna ze skupin zemí dle klasifikace Světové banky. Do této skupiny patří státy, jejichž HNP se na obyvatele pohyboval v rozmezí \$1 036- \$4 085.

z odpovídající věkové kategorie. Mírné zlepšení nastalo do roku 2005, kdy počet klesl na 33 %. Během následujících let byl zaznamenán znatelný procentuální nárůst a v roce 2010 se počet dětí mimo školu vyšplhal na 42 %, což představuje 10 542 105 dětí ve věku odpovídajícímu základnímu vzdělání (WB, 2012). Podle odhadů z roku 2010 je v Nigérii celková míra gramotnosti 61,3 %. Ukazatel míry gramotnosti vykazuje procento populace země, které je ve věku 15 let a starší schopno číst a psát. (CIA, 2013).

3.4.1 Systém vzdělání

Informace o vzdělávacím systému budou vycházet z údajů ze zprávy Celosvětové údaje o vzdělání (*World Data on Education*), kterou vydala Mezinárodní kancelář pro vzdělání UNESCO (*International Bureau of Education of UNESCO*, UNESCO-IBE).

Předškolní vzdělání se týká dětí ve věku od tří do pěti let a není povinnou součástí základního vzdělávacího programu. Základní vzdělání trvá šest let a týká se dětí ve věku od 6 do 11 let, případně starších. Základní vzdělání je povinnou součástí vzdělání. V současné době je rozděleno do dvou cyklů v rámci devítiletého vzdělávacího programu. Tento program zahrnuje i pokročilý cyklus ze středoškolského vzdělání. U středoškolského vzdělání se jedná se o program rozdělený do dvou tříletých cyklů, pokročilý a vyšší. Z obou fází dostávají studenti závěrečné certifikáty, které jim umožní studovat dále. Vyšší vzdělávání zahrnuje vysoké a vyšší odborné školy, které jsou čtvrtým stupněm ve vzdělávacím systému. Vyšší odborné školy nabízí tříleté programy. U vysokých škol je bakalářský program standardně rozvržen do čtyř let a navazující magisterské studium trvá jeden až dva roky. Doktorské studium vyžaduje další dva nebo tři roky studia (UNESCO-IBE, 2010).

Zvýšení úrovně vzdělanosti v Nigérii patří mezi prioritní úkoly do budoucna. Vypovídá o tom zpráva Rozvojového programu OSN (*United Nations Development Program*, UNDP), která se zabývá klíčovými problematickými body v rozvoji země. Cílem Výroční zprávy o plnění rozvojových cílů tisíciletí v Nigérii (*Nigeria Millenium Development Goals Report*) je do roku 2015 dosáhnout 100 % oficiálně zapsaných dětí do základního vzdělávacího programu. Z dětí, které byly do základního vzdělávacího kurzu zapsány, jich v roce 2007 pouze 67,5 % kurz úspěšně dokončilo. Nejvyšší procento úspěšného ukončení základního kurzu vzdělání lze

pozorovat na jihu země (98,7 %). Naopak severní regiony mají nejhorší bilanci, pouze 27,3 % dětí ukončí úspěšně vzdělání (MDGS, 2010).

4 Politická charakteristika Ghany

Druhá kapitola se bude nejdříve věnovat deskripci politického vývoje od roku 1957, kdy se Ghana stala nezávislým státem a začala se formovat do demokratické a svobodné země. V další části bude rozebrána korupce, analyzovány nejvíce postižené instituce. Další klíčové resorty politiky budou popsány v závěru kapitoly, který bude pojednávat o úrovni zdravotnictví a vzdělání.

4.1 Vývoj politické situace

Ghana byla první kolonií černé Afriky, která v roce 1957 získala nezávislost na Velké Británii. Vláda demokratického režimu Kwame Nkrumaha byla svržena v roce 1966. V nadcházejícím období byla země 15 let oslabována vojenskými převraty. Střídavá vláda civilního i vojenského režimu se v obou případech potýkala s nekompetentností. V roce 1979 poručík letectva Jerry Rawlings dostal svému slibu a navrátil moc civilní vládě. Nová vláda však neodpovídala Rawlingsovým představám o správě země, což později vyústilo v opětovné získání moci v prosinci 1981 a založení Prozatímního národního obranného výboru (*Provisional National Defense Council*, PNDC), který zakázal politické strany a svobodu slova. Špatná situace v zemi na konci 80. let si žádala provést mnohé změny, na jejichž základě byla v dubnu roku 1992 přijata ústava, která legalizovala politické strany. Ve volbách, které byly netransparentní a do spravedlnosti měly daleko, zvítězil Rawlings. Rawlings byl rovněž znovu zvolen o čtyři roky později. Úroveň voleb se značně zlepšila a vítězství Rawlingse bylo jednoznačné díky nejednotnosti v opozici. Bylo to vůbec poprvé od získání nezávislosti, co měli občané možnost zvolit si prezidenta ve skutečných volbách. Během voleb v roce 2000 Ghana dokázala, že úroveň demokracie je vysoká a stabilní. Prezidentem byl zvolen John Kufuor, z Nové vlastenecké strany (*New Patriotic Party*, NPP) a viceprezidentem John Atta Mills. Kufuor byl prezidentem Ghany zvolen dvakrát po sobě a jeho funkční období skončilo až v roce 2008. Mezitím získalo soudnictví přijetím ústavy vyšší autonomii, ale i přesto byly zaznamenány případy politického ovlivňování. V Parlamentu došlo k výrazné změně. Oslabila strana Národního demokratického kongresu (*National Democratic Congress*, NDC), která obhájila pouze 92 křesel z původně držených 133 a naopak posílila opoziční NPP, která získala 99 křesel. V roce 2005 došlo k průlomů ve vzdělávání, kdy byly definitivně odstraněny veškeré poplatky za základní a středoškolské

vzdělání. Podle výzkumu z roku 2009 došlo k výraznému nárůstu zapsaných dětí do základních škol. Roku 2007 byla podepsána Úmluva OSN proti korupci jako součást Kufuorova postoje ke korupci s nulovou tolerancí. Ve volbách v roce 2008 se podařilo dosáhnout vítězství Johnu Atta Millsovi ze strany NDC. V Parlamentu získala strana NDC 114 křesel a strana NPP obhájila 107. Mills pokračoval v boji proti korupci, kterou započal jeho předchůdce, a zavázal se lépe řídit chod státu. Mills náhle zemřel 24. července 2012 a byl ihned zastoupen viceprezidentem Johnem Dramani Mahama. Ten byl do prosincových voleb nominován stranou NDC a obhájil úřad prezidenta s počtem 50,7 % hlasů. Protikandidát Afuko Addo získal 47,7 %. Při souběžných parlamentárních volbách získala strana NDC 148 křesel a NPP 123. V důsledku nově zařazených voličů do biometrického systému došlo k technickým potížím, které na většině míst prodloužily volby o jeden den. Volební komisi se podařilo úspěšně vypracovat seznam voličů s fotografiemi za účelem větší transparentnosti voleb. Korupce ve vládě zůstává i nadále přetrvávajícím problémem. V únoru 2012 Hospodářská komise a Komise pro organizovaný zločin vydaly zprávu o přetřásaném skandálu Wyome, ve kterém Alfred Wyome, finančník NDC, přijal úplatek ve výši 36 milionů dolarů za to, že poruší smlouvu u stavebního projektu vlády (FREEDOM HOUSE, 2013).

4.1.1 Rozdělení moci v zemi

Ghana je demokratická republika s prezidentskou mocí a jednokomorovým parlamentem. Parlamentu, ve kterém je 275 členů a dominují mu dvě silné strany NPP a NDC, které střídavě zaujímají většinový podíl křesel. Před volbami byl v květnu 2012 dokončen dlouho vypracovávaný systém biometrického hlasování, který má zamezit podvodům během voleb. Současným prezidentem je od roku 2012 John Dramani Mahama a nejsilnější stranou v Parlamentu je Národní demokratický kongres.

Prezident John Dramani Mahama převzal úřad 24. července 2012 po smrti svého předchůdce Johna Atta Millse. Během voleb, které se konaly 7. a 8. prosince 2012, svůj úřad obhájil. Zastává nejvyšší exekutivní funkci ve státě a mimo prezidentství je zároveň hlavou vlády. Funkční období je stanoveno na dobu čtyř let, přičemž může být zvolen nejvýše dvakrát. Vláda se skládá z rady ministrů, které jmenuje prezident a schvaluje Parlament (CIA, 2013).

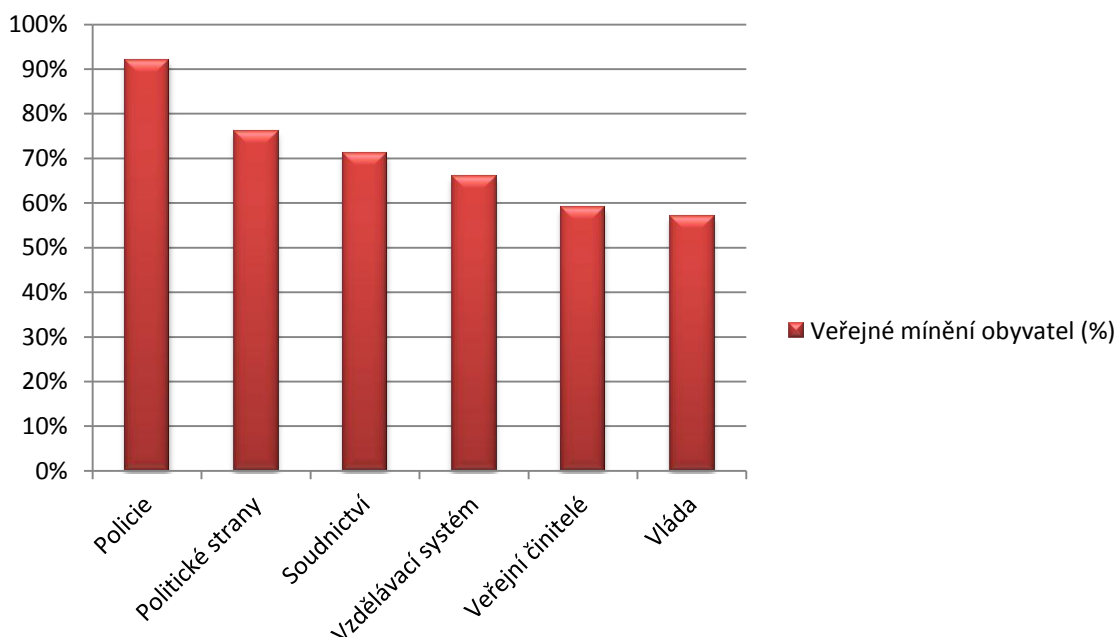
Zákonodárnou moc v Ghaně představuje jednokomorový Parlament. Jednotlivci jsou voleni přímou volbou v jednotlivých obvodech na čtyřleté období. Nejsilnějšími politickými stranami jsou Nová vlastenecká strana se 120 křesly a Národní demokratický kongres s počtem 151 křesel.

Justice se skládá z Nejvyššího soudu, ve kterém je přítomno 12 soudců v čele s předsedou, a podřízených soudů (CIA, 2013). V posledním desetiletí získalo soudnictví větší autonomii, ale korupce stále brání v efektivním fungování úřadu. Důvodem jsou nízké platy soudců, kteří pak snáze podlehnou úplatkům (FREEDOM HOUSE, 2013).

4.2 Korupce

Za poslední roky došlo ke zlepšení situace a efektivnějšímu boji proti korupci. Přestože je situace v zemi lepší, než v mnoha jiných afrických státech, zůstává přítomná v mnoha sférách. Mezi nejvíce postižené instituce patří vláda a policejní složky. V důsledku implementací protikorupčních opatření se hodnota CPI zvyšuje. Na základě výzkumu Transparency International (2011) dosáhla hodnota CPI v daném roce 3,9 bodů, o 0,2 bodů více, než v roce 2007. Pro porovnání, nejvyšší hodnoty CPI z afrického kontinentu dosáhla Botswana ve výši 6,1 bodů. Na stupnici 183 zkoumaných zemí, seřazených od nejnižší míry korupce, se Ghana umístila na 69. místě.

Globální barometr korupce z roku 2013 přinesl nový náhled obyvatel na korupci v zemi. Více jak polovina dotázaných označila korupci jako podstatný problém ekonomiky, který má v posledních letech zhoršující se tendenci. Snaha vlády potírat korupci je podle mínění obyvatel nedostatečná. Za pozitivní lze označit výsledek odpovědí na otázku, zda řadoví občané mohou zlepšit míru korupce. 73 % dotázaných odpovědělo, že běžní lidé mohou bojem proti korupci zlepšit situaci v zemi. Za nejvíce zkorumpované instituce jsou považovány policie a politické strany (TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2013).



Obrázek 2: Ghana, korupce v jednotlivých institucích

Zdroj: TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2013

Výsledky výzkumu veřejného mínění hodnotí nejhůře orgány policie a politické strany. Detailnější informace ze současného dění popisuje Zpráva o lidských právech z roku 2012, vydávaná Ministerstvem zahraničních věcí Spojených států Amerických. Zpráva zkoumá dvě oblasti, přítomnost korupce v policejních složkách a ve vládě. Korupce v politických stranách silně ovlivňuje vládu země, avšak zavádění orgánů, jež mají bojovat proti korupci, přináší v posledních letech pozitivní výsledky.

- Bezpečnostní složky

Policie podléhá ministerstvu vnitra a je zodpovědná za dodržování zákona a pořádku. Specializované jednotky jsou udržovány pouze v hlavním městě, jelikož na celoplošnou působnost je nedostatek kancelářských prostor, vozidel a dalšího potřebného vybavení. Stav nepříspívají ani nízké platy policistů, které byly často vypláceny se zpožděním. V důsledku kombinace těchto faktorů se úplatky a četnost falešných kontrolních stanic stále zhoršovaly. Po silné občanské kritice představila policie v roce 2010 pětiletý strategický plán pro navýšení personálu, vozidel a jiného vybavení a pro založení nové výcvikové akademie. Částečně ve snaze snížit míru korupce v zemi změnila vláda v roce 2010 mzdovou strukturu, v jejímž důsledku se navýšily platy policejních příslušníků. Policie je po několik let kritizována nevládními organizacemi (*Nongovernmental Organizations*, NGOs) za neoprávněné

používání síly vůči zadrženým. Případy, kdy policie fyzicky napadla, nebo vyvinula neúměrnou sílu vůči podezřelým, se stále opakují. V případě obvinění policejních příslušníků postačovalo vysvětlení, že použití síly určitého stupně vyžadovala situace. V roce 2009 NGOs vyzvaly generálního inspektora policie k prošetření situací neúměrně použité síly vůči podezřelým osobám. Případy prošetřovala oddělená jednotka Národní vyšetřovací kanceláře (*Bureau of National Investigations*, BNI). Výsledkem byly osvětové kampaně a kárná řízení proti problémovým členům policie v letech 2011 a 2012 (STATE, 2012).

- Nedostatek transparentnosti ve vládě

Na základě šetření nevládních organizací byla korupce prokázána ve všech sférách vlády. V protikorupčním zákoně existují velké mezery a dopad mají na některé funkcionáře, kteří stále snadno podléhají úplatkům. V rámci intenzivního boje proti korupci funguje v současnosti několik hlavních orgánů. Nejvyšší státní zástupce, Kancelář státního žalobce a Kancelář pro hospodářský a organizovaný zločin (*The Economic and Organized Crime Office*, EOCO) vyšetřuje a soudně stíhá zločiny, jako je praní špinavých peněz nebo obchod s lidmi. EOCO vede drtivou většinu případů, které jsou s korupcí spojené. Komise pro lidská práva a správní spravedlnost (*Commission on Human Rights and Administrative Justice*, CHRAJ) vyšetřuje porušování lidských práv, státní korupci a je oprávněná vyměřovat tresty obviněným. Parlamentní výbor státních úředníků (*The Parliamentary Public Accounts Committee*) zodpovídá za kontroly vládních výdajů. Boj proti nekalým praktikám přináší v posledních letech lepší výsledky. V říjnu 2012 byli zatčeni dva úředníci z Ghanské volební komise a jeden prezidentský kandidát kvůli podezření z uplácení úředníků volební komise. V roce 2012 byl dokončen dlouholetý projekt biometrických karet zamezující několikanásobnému hlasování. I přes prodloužení voleb do 8. prosince 2012 a logistické potíže byly hodnoceny jako transparentní a spravedlivé (STATE, 2012).

4.3 Zdravotnictví

Deskripce situace ve zdravotnictví Ghany bude rovněž čerpat ze studie Atlasu celosvětových výdajů na zdravotnictví, kterou vydala Světové zdravotní organizace. Pro konkrétnější představu bude situace také porovnána s dalšími státy. Ghana spadá do kategorie afrických

ekonomik LMIC. V rámci zemí této kategorie, obdobně jako v případě Nigérie, bude stav klíčového resortu zdravotnictví komparován.

Podle zprávy WHO (2010) představují v Ghaně celkové vládní výdaje 26 % HDP. S tímto výsledkem se drží v průměru afrických ekonomik s nižším středním příjmem v jejich vynakládání. Na zdravotnictví v Ghaně připadá 12 % celkových vládních výdajů. Více na zdravotnictví vyčleňuje Zambie (16 %) a Lesotho (13 %). Vládní výdaje na zdravotnictví vyjádřené v závislosti na příjmu státu dosahují 3 % HDP, což je průměr v kategorii. Za rok 2010 se v Ghaně vynaložilo na zdravotnictví celkem 1,6 miliard amerických dolarů. V přepočtu na osobu činí částka 67 US\$.

Stav ve zdravotnictví reflektuje očekávanou délku života. Ghana je na tom ve srovnání s ostatními státy ze skupiny LMIC velmi dobře. Očekávaná délka života dosahuje 60 let, to je o čtyři roky více, než je průměr LMIC. Situace je stále vzdálena Kapverdám, kde je očekávaná délka života 71 let. Poslední příčky při sledování očekávané délky života drží Zambie a Lesotho, kde je to pouhých 48 let. Obě země však patří mezi ty, které vynakládají na zlepšení situace vyšší objem vládních výdajů.

Mateřská úmrtnost je v Ghaně pod průměrem států skupiny LMIC. Za rok připadne na 100 000 živě narozených dětí 350 úmrtí. To je téměř 2,5 krát méně než v Nigérii. Průměr ve skupině LMIC odpovídá počtu 494 úmrtí na 100 000 živě narozených dětí (WHO, 2010). Kojenecká úmrtnost se pohybuje ve střední části v kategorii afrických ekonomik s nižším středním příjmem. Ročně připadá na 1 000 novorozenců 39 zemřelých kojenců. Je to o polovinu méně než v Angole (81 úmrtí kojenců na 1 000 živě narozených), ale znatelně více než na Kapverdách, kde na 1 000 novorozenců připadne 25 úmrtí (CIA, 2013).

4.4 Vzdělání

Podle odhadů z roku 2010 byla úroveň gramotnosti v Ghaně 71,5 %, vztaženo na celkovou populaci starší 15 let, která umí číst a psát (CIA, 2013). Celkový počet dětí, které nebyly zapsané na základní škole, v roce 2000 dosahoval 35 % z celkového počtu dětí odpovídajícího školního věku. V následujících letech procento klesalo až na 33 % v roce 2005, což

odpovídalo 1 057 760 dětí. Podle nejnovějších dat z roku 2012 lze dále pozorovat klesající tendenci. Počet dětí, které nebyly zapsány na základní škole, klesl na 640 632 (WB, 2013).

4.4.1 Systém vzdělání

Podle UNESCO-IBE (2010) je základní vzdělání povinné. Ostatní možnosti vzdělávání jsou doporučeny.

Předškolní vzdělání zahrnuje především školky pro děti od čtyř do šesti let. Představují nepovinnou část základního vzdělání. Povinné základní vzdělání se týká dětí od šesti let. Vzdělání je rozděleno do dvou tříletých cyklů. Standardní středoškolské studium se v současné době dělí do dvou úrovní. Nižší úroveň vyžaduje tři roky studia a je ukončena zkouškou s certifikátem. Po absolvování čtyřleté vyšší úrovně středoškolského vzdělání studenti obdrží závěrečný certifikát o absolvování středoškolského vzdělání. Vysoké a vyšší odborné školy poskytují nejvyšší úroveň ve vzdělání. Bakalářský program je naplánovaný na čtyři roky a navazující magisterské studium vyžaduje ještě dva až tři roky studia. Vyšší úroveň studia, doktorský program, je dvouletý (UNESCO-IBE, 2010).

Od roku 2000, ve kterém Ghana, stejně jako 189 dalších členů OSN, přijala Deklaraci pro nové tisíciletí, došlo k znatelnému pokroku. Podle Výroční zprávy o plnění rozvojových cílů tisíciletí v Ghaně (*Ghana Millenium Development Goals Report*) lze pozorovat zlepšení situace v základním vzdělávání. Ve školním roce 2007/2008 došlo ke znatelnému nárůstu oficiálně zapsaných dětí na 83,7 %. V případě úspěšnosti ukončení základního vzdělání došlo rovněž ke zlepšení. Ve školním roce 2003/2004 úspěšně dokončilo základní vzdělání 83,2 % žáků. O čtyři roky později procento vzrostlo na 88,0 % (NDPC, 2012).

5 Ekonomická charakteristika Nigérie

Od roku 1999, kdy se Nigérie navrátila k demokratickému režimu, provedla vláda několik významných ekonomických a strukturálních reforem, na jejichž základě se začala zlepšovat ekonomická výkonnost země. Z významných makroekonomických reforem z období 1999 až 2007 stojí za zmínku fiskální reforma zahrnující zákon o ropě, v jejímž důsledku významně vzrostl objem HDP, nebo reforma rozpočtu a veřejných výdajů. Uvedené reformy jsou součástí Strategie pro posílení národní ekonomiky a rozvoj (*National Economic Empowerment and Development Strategy*, NEEDS). Hlavními cíli reforem NEEDS je dosáhnout vyššího ekonomického růstu, snížení chudoby a splnit vytyčené body MDGs. Vedle zmíněných reforem došlo v roce 1999 ještě k jedné významné události, k intenzivní liberalizaci telekomunikačního sektoru. V dnešní době je v Nigérii jeden z nejrychleji rostoucích mobilních telekomunikačních sektorů na světě (OSHIKOYA, 2008).

Nigérie byla vždy zemí kontrastů a značných rozdílů. Soudobá ekonomická situace tento stav dokonale reflektuje. Hrubý domácí produkt roste, byla optimalizována fiskální politika a vedle těžby ropy se rozvíjí i další průmyslové sektory. I přes svoje problémy je Nigérie v současné době na dobré cestě stát se jednou z nejsilnějších ekonomik rozvojového světa. Mezi přetrvávajícími překážkami zůstává rozsáhlá korupce a značný neformální sektor hospodářství. Na základě dosavadního výkonu ekonomiky lze předpokládat, že do roku 2050 se Nigérie stane 13. největší světovou ekonomikou. Nigérie má značný potenciál v rozsáhlé mladé a dospívající populaci, která může pozitivně přispět k rychlému rozvoji země za předpokladu, že ropné bohatství státu bude v praxi využito k rozvíjení ekonomiky, zlepšení infrastruktury a institucí, jež budou respektovat zákon. Optimismus nad budoucností Nigérie není pouhé přání. Vychází z dosavadních dat, která tento vývoj nastiňují (ANONYMOUS, 2013).

5.1 Vybrané makroekonomické indikátory

Nadcházející oddíl zahrnuje nejvýznamnější makroekonomické ukazatele, které odráží rozvíjející se ekonomiku Nigérie. Bude zde zachycen vývoj hrubého domácího produktu a zároveň struktura jeho složení, inflace a nezaměstnanost, dále bude navazovat státní rozpočet a veřejný dluh. V závěru bude popsána zahraničně politická orientace země.

5.1.1 Hrubý domácí produkt

Nejčastěji používaným a jedním z nejdůležitějších ukazatelů měřících výkonnost ekonomiky je indikátor hrubého domácího produktu (HDP). Hrubý domácí produkt vyjádřen souhrnem celkově vyrobené finální produkce veškerého zboží a služeb vyjádřeného v penězích, který je vyroben v jednom státě za jeden rok (KRAFT, BEDNÁŘOVÁ a KOCOUREK, 2009). Vývoj hrubého domácího zachycuje následující tabulka. Rostoucí HDP založený na paritě kupní síly odráží pozitivní hospodářský vývoj. Odhadovaný růst pro rok 2011 je vysoký zejména díky rychle se rozvíjejícímu neropnému průmyslu a vyšším cenám ropy (IMF, 2013).

Tabulka 1: Nigérie, vývoj a růst HDP

Rok	2009	2010 (odhad)	2011 (odhad)	2012 (odhad)	2013 (odhad)
HDP (v mld. USD)	345,381	374,323	407,427	442,710	481,159
Růst HDP (v %)	7,9	8,4	8,9	8,7	8,7

Zdroj: IMF, 2013

Podle CIA (2013) se na struktuře hrubého domácího produktu podílí tři sektory následovně: Největší podíl na HDP představuje se 43 % sekundární sektor (průmysl), kde je zaměstnáno 10 % obyvatelstva. Následuje primární sektor (zemědělství) ve výši 30,9 %, který zaměstnává 70 %, občanů a nakonec rostoucí terciární sektor (služby) je odhadován na 26 % a je v něm zaměstnáno 20 % obyvatel. Díky dynamickému růstu HDP v roce 2012 se Nigérie umístila na 31. pozici zemí s nejrychleji rostoucím hrubým domácím produktem podle parity kupní síly (*Purchasing power parity*, PPP). HDP (PPP) vyjadřuje hodnotu veškeré produkce zboží a služeb v zemi, oceněné v cenách převažujících ve Spojených státech za jeden rok.

Růst produkce zemědělství činí v posledních letech 4 %. Vzhledem k vysokému přírůstku obyvatelstva jde o velmi malý nárůst. Obdělávaná zemědělská půda zaujímá přes 30 % rozlohy státu a v primárním sektoru je zaměstnána většina obyvatel. Nigérie je importéřskou zemí. Doby, kdy země patřila mezi přední vývozce potravin, skončily postupně po nabytí nezávislosti. Reforma zemědělství nyní patří mezi priority vlády s cílem zajistit zemi potravinovou soběstačnost. Z vyčleněného zemědělského fondu *Commercial Agricultural Credit Scheme* bude podporován nákup pesticidů, hnojiv a nové techniky, společně s celními a daňovými úlevami pro investory ve zmiňovaném odvětví. Z plodin se nejvíce pěstují

kakaové boby, jichž je Nigérie šestým největším vývozcem na světě. Dalšími artikly jsou arašídy, kukuřice či kaučukovník a roste význam mořského rybolovu (BUSINESSINFO, 2013).

Průmysl se v Nigérii orientuje na těžbu ropy, zemního plynu a výrobu pohonných hmot a chemikálií. Obecně platí, že se získané suroviny vyváží ke zpracování do zahraničí, odkud se vrací ve formě finálních produktů. Mezi snahy vlády patří nyní oživit zpracovatelský průmysl a zařadit ho vedle prvovýroby mezi základy sekundárního sektoru. Mezi další významná odvětví se řadí kožedělný a gumárenský průmysl, dřevařství a výroba stavebních hmot. Rozvoj výroby je zbrzděn nedostatečnými dodávkami veřejné elektrické energie. Nutností jsou vlastní generátory na naftu, které však zdražují výrobu a zboží není konkurenceschopné vůči levnému dovozu z Číny. Mimo elektrickou energii komplikují hospodářství cyklické nedostatky vody a zdoluhavý proces proclívání zboží v námořních přístavech, jehož finanční stránku navíc zatěžují vysoké úplatky.

Podle CIA (2013) se řadí ropné bohatství Nigérie na 12. nejvyšší pozici na světě a na první místo v Africe. Předpokládaná produkce za rok 2011 byla 2 525 000 barelů za den. Nejvíce ropy se podle předpokladů vytěžilo v Rusku (10 370 000 barelů/den). Nigerijské rezervy této cenné suroviny se k roku 2012 odhadují na 38,5 miliard barelů, což představuje 10. místo na světě. První příčka patří Saúdské Arábii (264,6 miliard barelů). Ve vývozu ropy se Nigérie podle predikce z roku 2009 řadila na 9. místo s objemem 2 051 000 barelů za den. Businessinfo (2013) upozorňuje na nebezpečí ozbrojených skupin v oblasti těžby ropy v Deltě. Společnosti operující v této lokalitě musí vynakládat až 40 % celkových nákladů na ochranu pracovníků a území. Krádeže se kalkulují až na 400 000 barelů denně. Ropné pirátství je fenoménem země, proti kterému se doposud nedaří účinně bojovat.

Další významnou komoditou průmyslu, jež podle MZV (2013) skýtá do budoucna velkou příležitost, je zemní plyn. Jeho zásoby jsou obrovské. Oficiálně kalkulují úřady s hodnotou 180 triliónů kubických stop, tento objem však mnozí odborníci pokládají za značně podhodnocenou. Využívání zemního plynu komplikuje katastrofální stav infrastruktury, který znemožňuje efektivní distribuci a investiční záměry v energetice i dalších oborech.

Terciární sektor se v Nigérii rozvíjí intenzivně. Mezi nosné obory patří bankovníctví, telekomunikace a oblast dopravy. Bankovníctví prošlo mnohými změnami, které nařídila

Centrální banka Nigérie a výsledkem je oživený sektor s 5% růstem. Nejdynamičtějším odvětvím jsou telekomunikace, které zaznamenávají 31% růst a na HDP se podílí zhruba 8 %. Mimořádný rozmach zažívá soustavně se rozvíjející mobilní síť. Úpadek naopak postihl pevné linky, které spravovala nigerijská státní telekomunikační síť NITEL. Registrovaných uživatelů pevných linek bylo v roce 2011 jen 0,8 milionů. V porovnání s 90 miliony prodaných mobilních telefonů je to zanedbatelné číslo. NITELu byla v roce 2012 nařízena likvidace (MZV, 2013).

5.1.2 Inlace

Ukazatel inflace měří tempo růstu cenové hladiny, procentní tempo růstu spotřebitelských cen za určité období, obvykle kalendářní rok (KRAFT, BEDNÁŘOVÁ a KOCOUREK, 2009). Vývoj inflace je zachycen v uvedené tabulce. Jedním z prioritních cílů Centrální banky Nigérie (*Central Bank of Nigeria*, CBN) je boj s vysokou inflací. V roce 2009 lze označit inflaci za pádivou, jejíž hodnota dosahovala 12,4 %. Podle odhadů se ji podařilo snížit v roce 2011 pod 10% hranici. V následujících letech je predikován stabilní vývoj na úrovni 8,5 %. Vláda se snaží o podporu investičních úvěrů a celkové zlepšení dostupnosti veřejnému sektoru. CBN zatím odolává nátlaku vlády a udržuje 12% úrokovou sazbu (MZV, 2013).

Tabulka 2: Nigérie, vývoj inflace

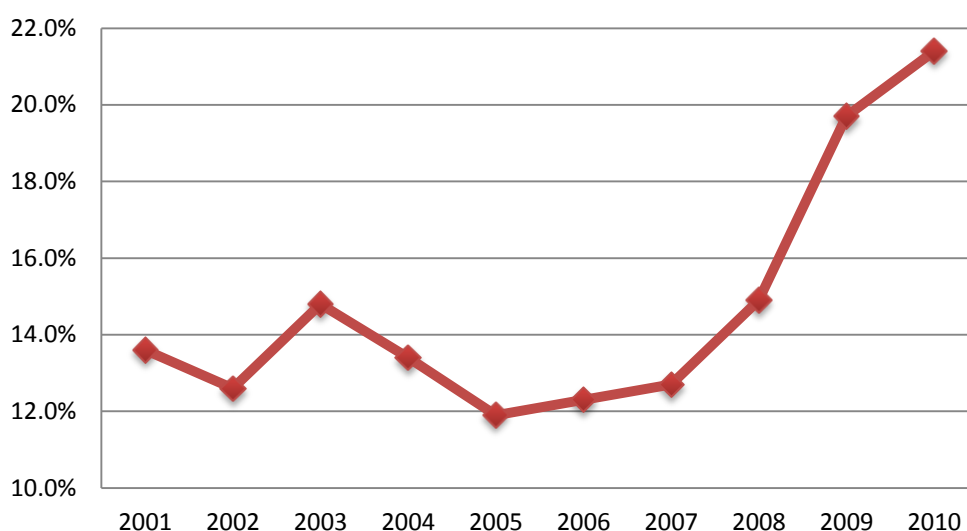
Rok	2007	2008	2009	2010 (odhad)	2011 (odhad)	2012 (odhad)	2013 (odhad)	2014 (odhad)
Inflace (v %)	5,4	11,6	12,4	11,9	9,8	8,5	8,5	8,5

Zdroj: IMF, 2013

5.1.3 Nezaměstnanost

Míra nezaměstnanosti je definována jako podíl nezaměstnaných na celkové pracovní síle ekonomiky vyjádřené v procentech. Nezaměstnanost se chápe jako souhrn občanů starších 15 let, kteří za měřené období (jeden rok) splňují následující kritéria: byli bez práce, aktivně hledali práci a byli připraveni k nástupu do práce (KRAFT, BEDNÁŘOVÁ a KOCOUREK, 2009). Navzdory stále rostoucímu HDP lze v Nigérii pozorovat trend rostoucí nezaměstnanosti a chudoby obyvatel. V roce 2011 vystoupala nezaměstnanost na 23,9 %. Situace je ještě více znepokojující u mladých lidí, kde míra nezaměstnanosti ve stejném roce

dosáhla 46,5 %. Jako většina afrických zemí, má Nigérie velký podíl rozrůstající se mladé generace. Nárůst této generace představuje velký potenciál a zároveň výzvu pro současnou vládu. Tvorba nových pracovních míst, zejména pro mladou generaci, by se měla stát prioritním bodem k řešení. Aktuální stav nezaměstnanosti byl hlavním tématem pro 53. výroční konferenci Nigerijské ekonomické společnosti v Abuji. Z jejích záměrů má vzejít jasný a propracovaný návrh vládě, organizacím občanských společností a soukromému sektoru k postupům ve zvyšování zaměstnanosti a poklesu chudoby (ALLAFRICA, 2012).



Obrázek 3: Nigérie, vývoj nezaměstnanosti

Zdroj: NIGERIANSTAT, 2012

5.1.4 Státní rozpočet a veřejný dluh

Státní rozpočet vyjadřuje účet vlády, ze kterého daná vláda financuje výdaje a do něhož plynou příjmy ekonomiky během fiskálního roku (KRAFT, BEDNÁŘOVÁ a KOCOUREK, 2009). Podle CIA (2013) tvořily příjmy do státního rozpočtu v roce 2012 celkem 22,35 miliard USD. Příjmy se prozatím vládám nepodařilo diverzifikovat, jsou z 80 % tvořeny kapitálově náročným ropným průmyslem. Celkové výdaje dosáhly za stejné období 27,87 miliard USD. Schodek nigerijského rozpočtu pro rok 2012 činil 2,1 % HDP, což řadí zemi na 89. pozici z celkově 215 hodnocených států světa. Vykazovaný veřejný dluh Nigérie je ve srovnání s ostatními zeměmi relativně nízký a lze u něho pozorovat klesající tendenci. Podíl veřejného dluhu na HDP v roce 2011 dosahoval 17,2 %, přičemž o rok později klesl na 16,9 % HDP. V celosvětovém srovnání je ze 155 států Nigérie 132. zemí s nejvyšším

veřejným dluhem. Nejvyšší předpokládanou hodnotu veřejného dluhu mělo v roce 2012 Japonsko (214,3 % HDP). Naopak nejnižší hodnoty zaznamenala Libérie (2,6 % HDP).

5.1.5 Mezinárodní obchod

Během posledních 20 let došlo v oblasti ekonomické politiky k liberalizaci obchodu a regionální integraci, která radikálně snížila překážky v příhraničním obchodování. Angažovanost Nigérie v mezinárodním obchodě je značná. CIA (2013) označuje za největší vývozní trhy Spojené státy americké (16,8 %), Evropskou unii (26,4 %) – zejména Nizozemsko, Španělsko, Velká Británie a Německo, Indii (12,1 %) a Brazílii (7,6 %). Nejvýznamnějšími exportními artikly jsou jednoznačně ropa a ropné produkty (95 %), kakao a kaučuk. Celkový objem vývozu byl za rok 2012 odhadován na 92,16 miliardy USD. V teritoriální struktuře dovozu země mají největší podíl Čína (18,2 %), Spojené státy americké (10 %) a Indie (5,5 %). Největší podíl na dováženém zboží mají stroje a dopravní prostředky, chemikálie a průmyslové výrobky, potraviny a živá zvířata. Hodnota dovozu za rok 2012 činila 54,6 miliard USD.

Saldo běžného účtu platební bilance představuje rozdíl celkové sumy vývozu zboží a služeb domácí ekonomiky a veškerého objemu dovozu zboží a služeb ze zahraničí (KRAFT, BEDNÁŘOVÁ a KOCOUREK, 2009). Vývoj salda běžného účtu platební bilance (B) v procentech hrubého domácího produktu zobrazuje následující tabulka.

Tabulka 3: Nigérie, vývoj salda platební bilance (%HDP)

Rok	2008	2009	2010	2011
B (v %)	14,1	8,2	6,3	5,1

Zdroj: WB, 2013

V současnosti je v Nigérii 25 zón volného obchodu, které investorům nabízí zajímavé pobídky. Mezi výhody volných zón patří odpuštění plateb veškerých místních i federálních poplatků a daní, žádné licence pro dovoz či vývoz, během výstavby pronájem pozemku zdarma, servisní služby přímo v zóně a mnohem více. V roce 2007 byla u Calabaru otevřena nová zóna Apapa, která má být cílem expanze zahraničních společností do Nigérie. Okolí disponuje přístavem, jedním letištěm a plánem na stavbu druhého (BUSINESSINFO, 2013).

6 Ekonomická charakteristika Ghany

Ghana je zemí velmi bohatou na nerostné suroviny. Jejich produkce je dvojnásobná ve srovnání s nejchudšími státy v západní Africe. Zároveň je jedním z nejvíce stabilních i bezpečných států regionu. Navzdory slibnému vývoji hospodářství zůstává závislá na zahraniční finanční pomoci a darech, přičemž do budoucna lze tento stav očekávat nadále. Ročně obdrží Ghana přibližně 1,4 miliard USD jako pomoc rozvojovému státu. Hlavními dárci jsou Evropská unie, Světová banka, Kanada, USA a Čína. Páteří ekonomiky je zemědělství, jemuž se věnuje nadpoloviční většina obyvatel. Ekonomika země je i přes snahy o diverzifikaci vývozu značně závislá na těžbě nerostných surovin. Nedostatek elektrické energie a výpadky v dodávkách komplikují těžbu a brání průmyslu v jeho efektivnějším fungování a rozvoji (MZV, 2013).

Podle CIA (2013) byla ekonomika Ghany za poslední desetiletí posilována řádným hospodařením, konkurenčním podnikatelským prostředím a soustavným snižováním míry chudoby. Ghana v roce 2002 požádala o podporu z Programu pro vysoce zadlužené chudé země (*Heavily Indebted Poor Country*, HIPC) a zároveň od roku 2006 profitovala z fondu Mnohostranné iniciativy pro oddlužení. O tři roky později podepsala tříletou dohodu s IMF o snižování míry chudoby a podporu hospodářského růstu za účelem zvýšení makroekonomické stability, růstu konkurenceschopnosti soukromého sektoru, rozvoje lidských zdrojů, občanské zodpovědnosti a zlepšování řádné správy věcí veřejných. Obezřetné hospodaření společně s vyššími cenami za ropu, zlato a kakao pomohly v letech 2008 až 2012 udržet vysoké tempo růstu HDP i navzdory globálnímu zpomalení celosvětové ekonomiky.

6.1 Vybrané makroekonomické indikátory

V této části se práce zaměří na nejdůležitější makroekonomické ukazatele, jež vykreslují současnou ekonomiku. Deskripce zahrne vývoj i strukturu hrubého domácího produktu, inflaci, problematiku nezaměstnanosti a veřejný rozpočet. Zmíněn bude rovněž mezinárodní obchod Ghany, její největší exportní trhy a klíčové komodity.

6.1.1 Hrubý domácí produkt

Tempo růstu hrubého domácího produktu, založeného na paritě kupní síly, znázorňuje za poslední roky následující tabulka. Strmý nárůst HDP v roce 2011 byl způsoben rostoucí poptávkou po službách, technologiích a komunikacích a zvýšenou těžbou ropy, která dosáhla objemu 95 000 barelů za den. V následujících letech se odhaduje nižší tempo růstu HDP s klesající tendencí. Příčinou může být pokles růstu zemědělského sektoru a omezení těžby nerostných surovin (MZV, 2013).

Tabulka 4: Ghana, vývoj a růst HDP

Rok	2009	2010 (odhad)	2011 (odhad)	2012 (odhad)	2013 (odhad)
HDP (v mld. USD)	35,997	38,143	42,483	46,060	49,688
Růst HDP (v %)	5,1	5,9	11,4	8,4	7,9

Zdroj: IMF, 2013

Zemědělství se podílí na tvorbě HDP téměř jednou čtvrtinou (22,7 %), přičemž tato oblast zaměstnává přes polovinu pracujících obyvatel. V poslední době se silně rozvinul význam služeb, které tvoří 50 % hrubého domácího produktu. Sekundární sektor představuje 27,3 % HDP a predikce pro rok 2012 kalkulují se 7% růstem. Důležitou složkou průmyslu je ropa, kde se předpokládá, že těžba ropy bude stále patřit mezi významné složky pohánějící hospodářství. Její zásoby se odhadují na 700 milionů barelů (CIA, 2013).

Páteř ekonomiky představuje primární sektor. Mezi priority současné vlády patří podpora zemědělství a potravinářství s cílem vytvořit z nich pevný základ ekonomiky, který ji bude rozvíjet do budoucna. Nejčastěji pěstovanými plodinami jsou kukuřice, kokosové ořechy, ananas či banány, ale i rajčata nebo mango. Hlavní komoditou pro vývoz je kakao. Společně s Pobřežím slonoviny se Ghana stala největším světovým vývozcem kakaa. V roce 2010 vzrostly Ghaně příjmy z vývozu díky stoupající ceně této suroviny a utržila celkem 1,66 miliard USD. Tempo růstu zemědělství dosáhlo v roce 2010 5,2 % a v důsledku snah vlády o podporu a rozvoj lze i v dalších letech očekávat nárůst (BUSINESSINFO, 2013).

V sekundárním sektoru se značně rozvíjí stavebnictví a naopak dochází k útlumu těžby nerostných surovin a zpomaluje rozvoj energetiky. Podíl stavebnictví na průmyslové výrobě činí 36 % a v posledních letech roste ročně o 7 – 10 %. Značný nárůst je daný investicemi do infrastruktury a do výstavby domů kolem velkoměst. Díky podpoře potravinářství, rostoucímu

stavebnictví, textilnímu a kožedělnému průmyslu se tempo růstu celého průmyslového sektoru zvyšuje. V roce 2011 vzrostlo tempo podle odhadů na své pětileté maximum, když dosáhlo hodnoty 11,5 %. V roce 2011 byla zahájena intenzivnější těžba ropy, která koncem roku dosahovala výkonu 95 000 barelů za den (BUSINESSINFO, 2013).

Nejdynamičtějším odvětvím ghanské ekonomiky za poslední roky je terciární sektor. Mezi nejrychleji rozvíjející se složky patří telekomunikace, infrastruktura a turistika, která zaznamenává vzestup nehledě na stávající dopravní síť. O lepším se stavu silniční sítě vypovídá její hodnocení, kde je 40 % silnic označováno za dobré a 31 % za ucházející. Na silniční síť směřuje 90 % vnitrostátní dopravy. Na lodní dopravu připadá pouze 6 % z celkové dopravy a na železnice ještě o polovinu méně. Rozvoj telekomunikací a technologií je v současnosti na vzestupu. Pevné linky mají přibližně 350 000 klientů a mobilní sítě dnes pokrývají 55 % území státu, přičemž počet mobilních telefonních stanic rapidně stoupá (odhadem 4,7 milionů). Jako mnoho afrických zemí se i Ghana potýká s nízkými dodávkami elektrické energie, což zbrzdí či znemožňuje investiční záměry. Krizi v energetice se snaží vláda vyřešit výstavbou nových elektráren. V roce 2007 bylo s čínskou pomocí započato budování elektrárny Bui. V současné době představuje elektřina jen 10 % z celkově využívané energie v zemi a poptávka po elektřině roste ročně o cca 8 % (BUSINESSINFO, 2013).

6.1.2 Inflace

Vývoj inflace za uplynulých šest let znázorňuje tabulka č. 5. Jedním z primárních makroekonomických cílů pro rok 2011 bylo pokračování ve snižování míry inflace. Pádovou inflaci z roku 2009 se podařilo za čtyři roky snížit pod 5 %, přičemž se očekává její stabilní míra i pro nadcházející rok (MZV, 2013).

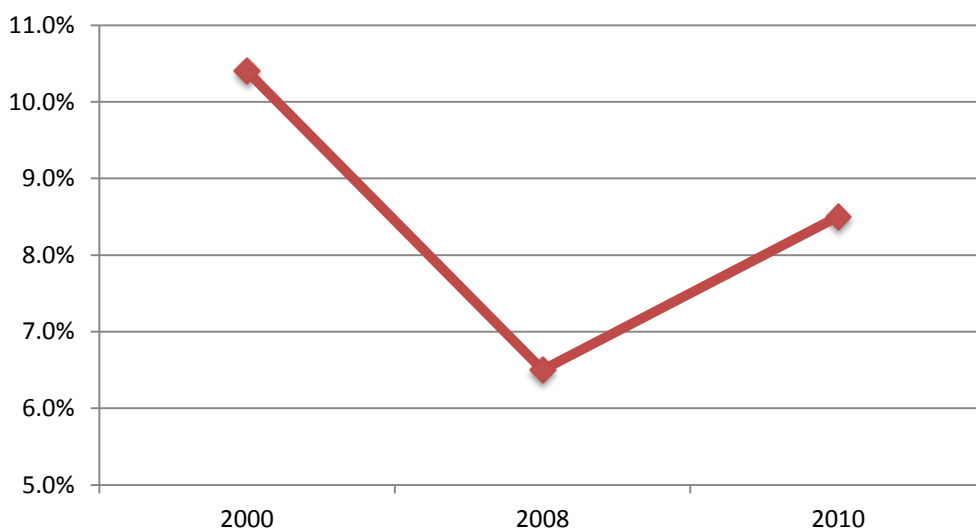
Tabulka 5: Ghana, vývoj inflace

Rok	2007	2008	2009	2010 (odhad)	2011 (odhad)	2012 (odhad)	2013 (odhad)	2014 (odhad)
Inflace (v %)	10,7	16,5	19,3	10,6	8,8	6,6	4,9	4,9

Zdroj: IMF, 2013

6.1.3 Nezaměstnanost

V dnešní době může být vysoká nezaměstnanost největší výzvou, která napříč konfrontuje celý národ. Míra nezaměstnanosti přesáhla v roce 2000 desetiprocentní hranici. Po výraznějším poklesu v roce 2008 ale začala opět stoupat a o dva roky později dosáhla hranice 8,5 %. O nepříznivém vývoji vypovídají předpoklady odborníků, podle kterých bylo v roce 2011 nezaměstnaných 28 % obyvatel ve věkové skupině 15 – 64 let, což představuje přibližně 4 miliony lidí. Procento obyvatel bez práce se ještě navýší na 47,2 %, pokud se zohlední pouze placená zaměstnání. Hrozbou pro ekonomiku je rapidně narůstající počet nezaměstnaných absolventů škol ze všech úrovní. V jejich případě se předpokládá 44% nezaměstnanost. Růst HDP doposud nevyvolal adekvátní nárůst poptávky firem po práci. Obyvatelé očekávají od vlády koordinované strategie s implementací cílů na propagaci a zvýšení počtu pracovních míst ve formálním sektoru (GHANAWEB, 2011).



Obrázek 4: Ghana, vývoj nezaměstnanosti

Zdroj: GHANAWEB, 2011

6.1.4 Státní rozpočet a veřejný dluh

Podle CIA (2013) byl schodkový rozpočet Ghany složen z celkových příjmů, které tvořily 9,282 miliard USD a vládních výdajů ve výši 14,13 miliard USD. Schodek za uplynulý rok 2012 je odhadován na 12,5 % HDP. V důsledku velmi vysokého schodku státního rozpočtu se Ghana v celosvětovém žebříčku zemí s nejnižším schodkem umístila na 210. místě z 215

zkoumaných zemí. Vyšší ho má Venezuela (14,5% HDP) nebo například Kiribati (29,8 % HDP).

V případě veřejného dluhu lze pozorovat jeho zvyšující se míru. Odhady pro rok 2011 kalkulovaly s objemem veřejného dluhu ve velikosti 41,8 % HDP. Předpoklad na nadcházející rok již počítal s hodnotou značně vyšší (49,3 % HDP). S touto hodnotou se Ghana v celosvětovém srovnání umístila na 68. místě ze 155 zemí s nejvyšším podílem dluhu na HDP.

6.1.5 Mezinárodní obchod

Podle predikce za rok 2012 dosáhla hodnota vývozu 13,73 miliard USD. Mezi nejdůležitější exportované komodity patří kakao a dřevo, v menší míře pak zlato, ropa, diamanty nebo bauxit a hliník. Významnými vývozními trhy jsou Francie (13,3 %), Itálie (12,1 %), Holandsko (8,7%), Čína (7,2 %) a Německo (4,2 %). Množství importů se v roce 2012 oproti předchozímu roku značně zvýšilo. Celkový objem dovozu podle odhadů pro rok 2012 činil 17,56 miliard USD. Dováží se automobily, stroje, chemikálie, spotřební zboží, léky i ropa a ropné produkty. Přibližně 25,8 % dovozu proudí z Číny, 10,9 % z Nigérie, 6,3 % z Nizozemí a 4,5 % ze Singapuru (CIA, 2013).

Jak uvádí data v následující tabulce, saldo běžného účtu platební bilance (B) vyjádřené v procentech HDP se v Ghaně po prudkém zhoršení v roce 2008 začalo znovu zlepšovat.

Tabulka 6: Ghana, vývoj salda platební bilance (% HDP)

Rok	2008	2009	2010	2011
B (v %)	-11,7	-7,3	-8,5	-8,8

Zdroj: WB, 2013

Hospodářská politika Ghany je založena na principu volného trhu s minimem omezení či zásahů ze strany státu do obchodu a průmyslu. Ghana se snaží přilákat zahraniční investory, kterým nabízí zóny volného obchodu. Zakládání nových společností se předpokládá v oblasti kolem přístavu Tema, Takoradi či v Akkře. Investorům, kteří se rozhodnou vybudovat firmy v těchto oblastech, budou nabídnuty mimořádné výhody, jako například bezcelní dovoz či několikaleté daňové prázdny (BUSINESSINFO, 2013).

6.1.6 Úspěšnost hospodaření komparovaných ekonomik

Zhodnocení úspěšnosti hospodářského růstu Nigérie a Ghany je pro vybraný rok znázorněno pomocí magického čtyřúhelníku. Složení magického čtyřúhelníku obsahuje čtyři grafy, kde každý z nich má vlastní počátek a je na něm nanesen konkrétní makroekonomický ukazatel. Mezi roční, procentuální ukazatele, jež tvoří tento čtyřúhelník, patří tempo růstu HDP (G), cenová stabilita (míra inflace, P), míra nezaměstnanosti (U) a saldo běžného účtu platební bilance na HDP (B). Obecně platí, že čím je plocha čtyřúhelníku větší, tím je ekonomika úspěšnější. Čím více se výsledný útvar podobá pravidelnému čtyřúhelníku, tím je ekonomika zdravější. Jakékoliv deformace naznačují nezdravou hodnotu ukazatelů. Na magickém čtyřúhelníku lze pozorovat dva druhy cílů. Jedním z nich je cíl komplementární, kdy podpora ekonomického růstu stimuluje růst pracovních příležitostí a dochází ke snižování nezaměstnanosti. Druhým je konfliktní cíl, kdy při stimulaci ekonomického růstu dochází k investicím vládních výdajů, díky kterým se zvyšuje vytvořený produkt v ekonomice a zároveň graduje míra inflace. Kvůli nedostatku nejnovějších informací jsou hodnoty uvedené v následující tabulce za rok 2010 pro Nigérii a Ghanu. Třetí sloupec obsahuje hodnoty pro optimální plochu čtyřúhelníku s tzv. ideálními hodnotami OECD (Žák, 2007).

Tabulka 7: Nigérie a Ghana, makroekonomické ukazatele (v %)

Rok 2010	Nigérie	Ghana	Optimální plocha
G	8,4	5,9	3
B	6,3	-8,5	0
P	11,9	10,6	2
U	21,4	8,5	5

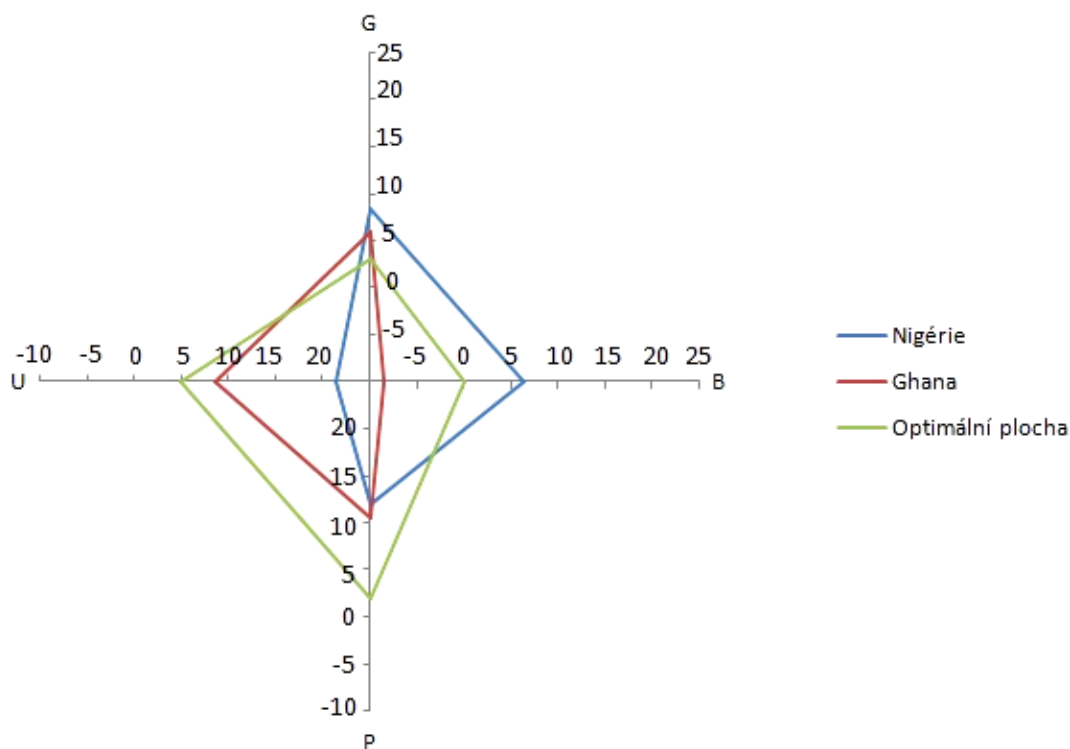
Zdroj: vlastní

Následující obrázek č. 5 znázorňuje hodnoty vybraných makroekonomických ukazatelů hodnocených států pro rok 2010. Tempo růstu HDP v případě obou zemí převýšilo úroveň optimální hodnoty podle OECD (3). V případě Nigérie bylo vysoké hodnoty (8,4 %) dosaženo díky růstu klíčového sekundárního sektoru a dynamicky se rozvíjejícího odvětví služeb. Ghana dosáhla tempa růstu produktu o velikosti 5,9 % v důsledku rozvoje primárního sektoru, jež tvoří páteř hospodářství země. K nárůstu přispěl rovněž sílící význam terciárního sektoru.

Saldo běžného účtu platební bilance poukazuje v Nigérii na exportně orientovanou zemi. Hodnota rozdílu mezi exportovaným zbožím a službami a jejich importem, vyjádřené v procentech HDP, dosáhla kladné hodnoty (6,3 %). Výsledek výrazně převyšuje optimální hodnotu (0). V Ghaně, která je importním státem, dosáhla hodnota záporné velikosti - 8,5 %.

Míra inflace byla v obou zemích pádivá s dosahovanými hodnotami 11,9 % v případě Nigérie a 10,6 % v případě Ghany. Prioritou centrálních bank obou ekonomik je boj s vysokou inflací s cílem udržení stabilních hodnot pod 10% hranicí.

Diametrální rozdíl v komparovaných ekonomikách je patrný v míře nezaměstnanosti. V Nigérii lze pozorovat při rostoucím HDP výrazně rostoucí míru nezaměstnanosti (21,4 %). Hodnoty pro Ghanu byly příznivější. Míra nezaměstnanosti dosáhla pouze 8,5 %. Z obrázku č. 5 je vidět, že větší plochu představuje čtyřúhelník Nigérie než Ghany, z čehož vyplývá, že je nigerijská ekonomika úspěšnější. V obou případech lze pozorovat výrazné nedostatky hospodářství. U Nigérie se jedná o příliš vysokou míru nezaměstnanosti, která je aktuální výzvou pro nynější vládu. V Ghaně jde o vysokou míru závislosti země na importech zboží a služeb. Současnou výzvou pro tamní vládu je zvýšení soběstačnosti státu.



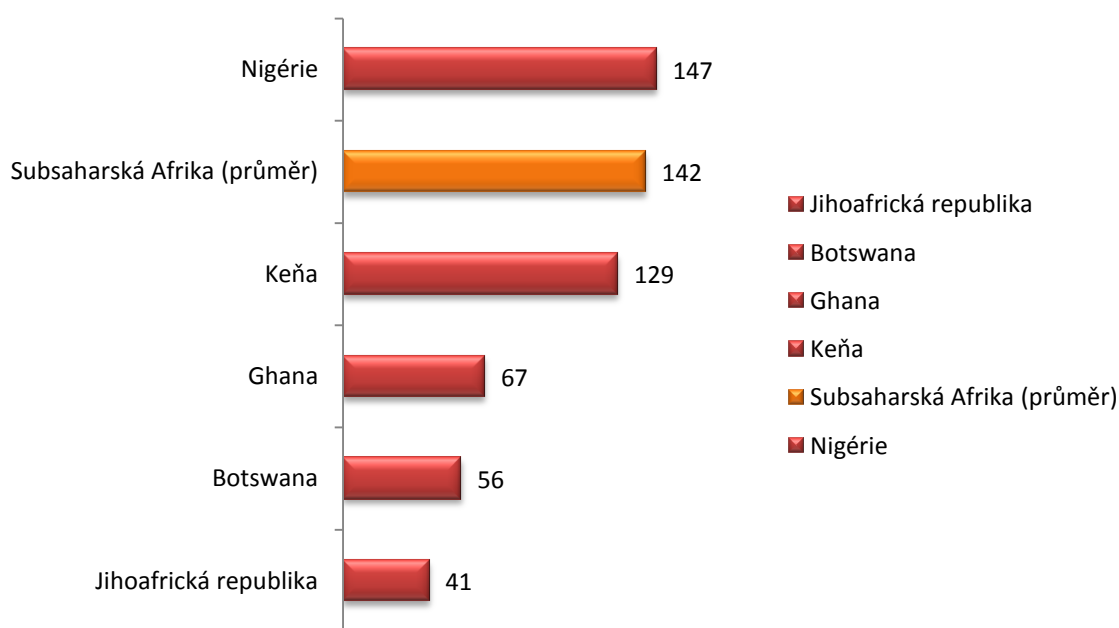
Obrázek 5: Nigérie a Ghana, magický čtyřúhelník za rok 2010

Zdroj: vlastní

7 Podnikatelské prostředí v Nigérii a v Ghaně

Měření kvality podnikatelského prostředí bude vycházet z analytické studie Světové banky Doing Business, která hodnotí podnikatelské prostředí pomocí následujících ukazatelů: zahájení podnikání, udělování stavebního povolení, získávání elektřiny, registrace vlastnictví, získávání úvěrů, ochrana investorů, placení daní, obchod přes hranice, vymahatelnost smluv, ukončení podnikání a regulace zaměstnanosti.

Studie Doing Business popisuje náročnost otevření a provozování malého až středního podniku v souladu s platnými regulacemi v zemi. Databáze se zaměřuje na 189 světových ekonomik, které řadí podle snadnosti podnikání. Index podnikání je pro každou ekonomiku vypočítán jako průměr procentuálních hodnot jednotlivých sledovaných subindikátorů. Většina dat použitých v této studii je aktuálních k roku 2013. Pouze ukazatel placení daní je za předchozí rok (WB, 2014).



Obrázek 6: Snadnost podnikání v Nigérii a Ghaně ve srovnání s jinými ekonomikami

Zdroj: WB, 2014

7.1 Zahájení podnikání

Studie měří náročnost procesu zahájení podnikání ve státech Nigérii a Ghaně s ohledem na všechny procedury, které jsou oficiálně vyžadované nebo v praxi běžně konané podnikateli,

kteří se v zemi rozhodli provozovat průmyslovou či obchodní činnost. Popsána bude finanční i časová náročnost úkonů včetně minimálního základního kapitálu, který je vyžadován. Zhodnocení snadnosti zahájení podnikání bude výsledkem zprůměrovaného procentuálního zhodnocení čtyř indikátorů: *procedure*, *čas*, *náklady* a *minimální výše požadovaného kapitálu*. Za účelem porovnání napříč ekonomikami se má za to, že se jedná o zakládání společnosti s ručením omezeným, která má být umístěna v blízkosti většího města. Počet zaměstnanců se pohybuje v rozmezí 10 až 50 a její zaměření lze zařadit do obchodních či průmyslových aktivit. Výše kapitálu pro zahájení podnikání je alespoň desetinásobek hrubého národního produktu (HNP) přepočítaného na 1 obyvatele a obrat je alespoň stokrát vyšší než je HNP na 1 obyvatele. Dalšími předpoklady jsou, že společnost nemá žádné zvláštní výhody, které by při zahajování podnikání mohla uplatnit a nevlastní nemovitosti.

Mezi zkoumanými subindikátory na zahájení podnikání je v první řadě počet úkonů, které musí jednotlivec učinit za účelem legálního založení a provozování firmy, mezi které spadají aktivity spojené s registrací, ověřováním a dalšími úředními kroky. Následuje faktor času na dokončení jednotlivých procedur (v kalendářních dnech). Čas zahrnuje počátek procedury (nezapočítává se počet dní, kdy se pouze shromažďovaly informace) až po den, kdy je doručen očekávaný dokument. Přitom nelze, aby v jeden den začala více než jeden proces (výjimkou jsou kompletní online procesy). Nákladový faktor na kompletní úkon bude zahrnovat pouze oficiální výši poplatků, které jsou ze zákona povinné. Následující tabulky znázorňují nutné kroky, čas a náklady potřebné k zahájení podnikání ve vybraných zemích.

V případě Nigérie je vyžadováno celkem 8 kroků k založení společnosti. Časová náročnost odpovídá 28 dnům a náklady spojené se zahájením podnikání jsou 58,3 % hrubého národního produktu (HNP) přepočítaného na 1 obyvatele, přičemž se nevyžaduje žádná minimální výše splaceného kapitálu.

Tabulka 8: Nigérie, proces zahájení podnikání

	Proces	Časová náročnost	Náklady
1	Rezervace unikátního jména společnosti u Corporate Affairs Commission ⁴ (CAC)	5 dní	500 NGN ⁵
2	Příprava požadovaných zřizovacích dokumentů a zaplacení kolokového	7 dní	0,75% kolokové z placeného základního kapitálu
3	Notářské ověření prohlášení o shodě v souladu s požadavky CAMA ⁶	1 den	500 NGN u soudu, 4 000 – 5 000 NGN u notáře
4	Registrace u CAC a zaplacení poplatků na pobočce banky CAC	11 dní	93 592 NGN
5	Vytvoření firemní pečeti	1 den (souběžně s předchozím krokem)	4 000 NGN
6	Registrace k dani z příjmu a DPH u Vnitrozemské federální rady na oddělení Ministerstva financí	4 dny	bez poplatku
7	Registrace k osobní dani z příjmu u Státního daňového úřadu	2 dny (souběžně s předešlým krokem)	Bez poplatku
8	Registrace firemních prostor u vlády státu Lagos a odvést za ně daň příslušné bance	1 den (souběžně s předchozím krokem)	10 000 NGN na začátku prvního roku, 5 000 NGN v následujících letech

Zdroj: WB, 2014

V celkovém hodnocení snadnosti zahájit podnikání v rámci 189 zemí zaujala Nigérie 122. příčku. Ghana se umístila na 128. místě. Nejlépe z regionálního porovnání dopadla Jihoafrická republika (64.) a průměr subsaharské Afriky dosahuje na 124. pozici. V případě Ghany je také nutné projít celkem 8 procesy, které trvají o polovinu kratší čas než v Nigérii. Náklady na zahájení podnikání představují 15,7 % HNP na 1 obyvatele a výše minimálního zaplaceného kapitálu je 3,7 % HNP.

⁴ The Corporate Affairs Commission je online systém, který umožňuje vyhledávání unikátních názvů společnosti po obstarání elektronické platební karty od akreditované banky.

⁵ NGN – nigerijská naira, kurz (říjen, 2013) 100 NGN = 12, 05 Kč.

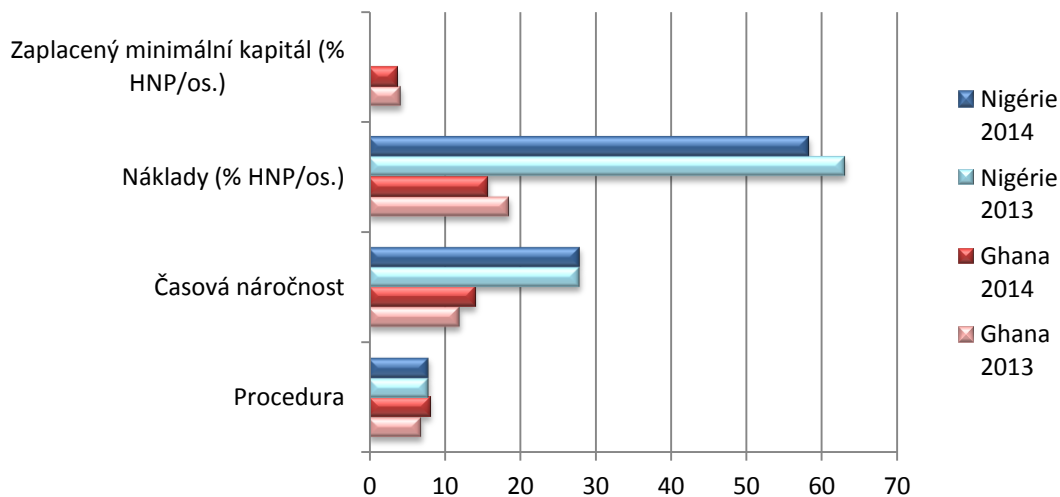
⁶ Companies and Allied Matters Act (CAMA) řeší záležitosti ohledně firem a s tím souvisejících otázek z pohledu práva.

Tabulka 9: Ghana, proces zahájení podnikání

	Proces	Časová náročnost	Náklady
1	získání daňového identifikačního čísla	2 dny	bez poplatku
2	ověření dostupnosti názvu společnosti a předložení dokumentů k získání ověření o zápisu do obchodního rejstříku	1 den	150 GHS ⁷
3	ověření formulářů komisařem za účelem získání osvědčení pro zahájení podnikání	1 den (souběžně s předchozím krokem)	2 GHS
4	obdržení certifikátu k zahájení podnikání	2 dny (souběžně s předchozím krokem)	0,5 % ze základního kapitálu jako počátek platnosti zdanění + 10 GHC registrační poplatek
5	splacení kapitálu jako zálohy na příslušný účet	1 den	bez poplatku
6	žádost o povolení k podnikání u magistrátu města	7 dní	poplatek dle obratu společnosti
7	Kontrola pracovních prostor magistrátem města	1 den (souběžně s předchozím krokem)	bez poplatku
8	žádost o sociální zabezpečení	1 den (souběžně s předchozím krokem)	bez poplatku

Zdroj: WB, 2014

Ve vývoji subindikátorů k zahájení podnikání v posledních dvou letech zůstává trend relativně stabilní s malými změnami. Podnikání v Ghaně se pro rok 2014 ztížilo, jelikož si podnikatelé musí vyžádat a obdržet daňové číslo ještě před založením společnosti.

**Obrázek 7: Aktuální vývoj subindikátorů v Nigérii a Ghaně**

Zdroj: WB, 2014

⁷ GHS – ghanský cedi, kurz (říjen, 2013) 100 GHC = 867,51 Kč

7.2 Stavební povolení

Regulace ve stavebnictví jsou pro soukromý sektor často komplikované a zdlouhavé. V mnoha rozvojových zemích tak reálně hrozí načerno postavené stavby nebo celá řada uplácení za účelem dosažení cíle. Tato část práce se bude týkat deskripce procesů, které povedou k úspěšnému získání zákonného stavebního povolení. Měřeny budou následující ukazatele: *počet procesů* nutných ke stavbě, kam se řadí obstarání příslušných dokumentů a licencí, obstarání přívodu vody, elektřiny či zavedení pevné linky a registrace stavby po dokončení. Dalším indikátorem bude *časové hledisko*, které podá informace o délce jednotlivých kroků, které ve většině případů nemohou probíhat souběžně, až po obdržení finálního dokumentu. *Náklady* budou rozloženy na jednotlivé procesy a budou vyjádřeny v % HNP na jednoho obyvatele.

Za účelem získání stavebního povolení je v Nigérii potřeba projít celkem 18 kroky, které zaberou 116 dní, než budou dokončeny. Náklady na celý proces odpovídají více než 35 násobku HNP na 1 obyvatele. Tím se Nigérie řadí na 151. místo ve snadnosti získat stavební povolení. Průměr celé subsaharské Afriky je lepší s umístěním na 117. příčce. Jihoafrická republika je na tom z kontinentu nejlépe (26.) a Ghana se umístila až na 159. pozici z celkového počtu 189 zemí (WB, 2014).

Tabulka 10: Nigérie, procesy vedoucí k získání stavebního povolení

	Proces	Čas	Náklady
1	získání zprávy o rozboru půdy	14 dní	100 000 NGN
2	čestné místopřísežné prohlášení komisařovi	1 den (souběžně s dalším procesem)	250 NGN
3	získání zprávy o dopadu činnosti na životní prostředí	7 dní (souběžně s dalším procesem)	150 000 NGN
4	získání ověřené listiny na vlastnické právo a potvrzeného plánu stavby	3 dny (souběžně s dalším procesem)	-
5	získání povolení o územním rozvoji od Státního úřadu pro plánování	42	7 100 616 NGN
6	najmutí soukromého inženýra na inspekci	1 den	344 514 NGN
7	získání 1. potvrzení o stabilitě konstrukce	7 dní	35 000 NGN
8	získání 2. potvrzení o stabilitě konstrukce	7 dní	bez poplatku
9	získání 3. potvrzení o stabilitě konstrukce	7 dní	bez poplatku
10	získání potvrzení o stabilitě základů	7 dní	bez poplatku
11	přijetí společného inspekčního programu během stavby od Kontrolního stavebního úřadu a lokální agentury	1 den	bez poplatku
12	přijetí inspekčního programu během stavby od Kontrolního stavebního úřadu	1 den	bez poplatku
13	žádost a obdržení zprávy o inspekci od hasičského sboru	1 den	bez poplatku
14	získání osvědčení o způsobilosti objektu k bydlení	14 dní	bez poplatku
15	získání pevné linky	5 dní (souběžně s dalším procesem)	7 500 NGN
16	podání žádosti o připojení vody	1 den (souběžně s dalším procesem)	bez poplatku
17	platba účtu za připojení	1 den	50 000 NGN
18	místní úřad obstará materiál a vodní přípojku	13 dní	bez poplatku
Celkem	18	116 dní	7 787 880 NGN

Zdroj: WB, 2014

Promyšleně nastavený soubor regulací funguje, pokud zajišťuje efektivní a dostupné možnosti výstavby budov. Zajistit bezpečnost staveb a přitom udržet náklady v rozumné míře je snahou mnoha vlád. Během posledních let nedošlo ani v jedné z popisovaných zemí k reformám, které by významěji ovlivnily tuto oblast.

Situace ohledně získání stavebního povolení je v Ghaně značně nesnadná. Vysoký počet nutných úkonů (15) je zhoršován počtem dní (246,5 dne) a náklady, které šplhají k 26 násobku HNP na 1 obyvatele. Následující tabulka zobrazuje rozklad ceny a času, které připadají na jednotlivé kroky (WB, 2014).

Tabulka 11: Ghana, procesy vedoucí k získání stavebního povolení

	Proces	Čas	Náklady
1	získání předběžného schválení návrhu	45 dní	40 GHS
2	schválení vlastnického práva příslušným komisařem	45 dní	55 GHS
3	získání zprávy o protipožární ochraně	14 dní (souběžně s dalším procesem)	100 GHS
4	získání zprávy o dopadu činnosti na životní prostředí	7 dní (souběžně s dalším procesem)	700 GHS
5	žádost o povolení ke stavbě na Městský a Státní plánovací úřad	90 dní	4 149 GHS
6	potvrzení o inspekci po položení základů	1 den	bez poplatku
7	potvrzení o inspekci hotového podlaží	1 den	bez poplatku
8	potvrzení o inspekci hotového překladu	1 den	bez poplatku
9	potvrzení o inspekci hotové střešní krytiny	1 den	bez poplatku
10	získání osvědčení o způsobilosti objektu k bydlení	30 dní	1 037 GHS
11	žádost o vodní přípojku	1 den	bez poplatku
12	žádost o připojení pevné linky	0,5 dne (souběžně s dalším procesem)	bez poplatku
13	obdržení zprávy o inspekci od vodohospodářského útvaru	1 den (souběžně s dalším procesem)	bez poplatku
14	obdržení vodní přípojky	30 dní (souběžně s dalším procesem)	1 000 GHS
15	připojení pevné linky	15 dní (souběžně s dalším procesem)	bez poplatku
Celkem	15	246,5 dní	7 081 GHS

Zdroj: WB, 2014

7.3 Získávání elektřiny

Základem fungování podniku je také přístup ke spolehlivému a cenově dostupnému zdroji elektřiny. V mnoha afrických státech lze pozorovat naprostý nedostatek či slabé zásobování elektřinou. Firmy se proto musí spoléhat na samozásobování, což často neúměrně zvyšuje provozní náklady. V následující části budou zmíněny všechny podstatné kroky pro místní firmy, které jsou nutné pro získání trvalého elektrického připojení a standardizované dodávky, časová náročnost postupů a jejich nákladnost. Postupy zahrnují žádosti, smlouvy a povolení s elektřinou veřejných služeb. Ukazatel získávání elektřiny se skládá z konkrétních subindikátorů. Prvním je *počet procesů* nutný k získání elektrického připojení, kam primárně spadá podání relevantních dokumentů, inspekce, externí instalátérské práce a povolení. Druhým je *čas* potřebný k dokončení jednotlivých procesů za předpokladu, že každý proces začíná v jiný den. Posledním subindikátorem jsou *náklady*, které se musí vynaložit na dokončení jednotlivých kroků. Reflektovány budou pouze ty oficiální a nebude do nich zahrnuta daň z přidané hodnoty. Detailní přehled kroků nutných pro získání elektřiny v Nigérii a v Ghaně vykazují následující tabulky.

Tabulka 12: Nigérie, procesy k získání elektřiny

		Čas	Náklady
1	Odeslat žádost distribuční společnosti EKO, očekávat potvrzení	120 dní	bez poplatku
2	Získání písemného potvrzení, zaslání platby a žádosti o kontrolu	31 dní	bez poplatku
3	Zakoupení a instalace externího přípojného zařízení	18 dní	1 559 250 NGN
4	Žádost a výkon kontroly z nigerijského úřadu pro elektrickou energii	14 dní	bez poplatku
5	Odeslání platby příslušnému ministerstvu a vyzvednutí inspekčního certifikátu	1 den	2 000 NGN
6	Odeslání inspekčního certifikátu distribuční společnosti, požádat o odhad na napájení a provést platbu	30 dní	575 000 NGN
7	Elektroinstalace distribuční společnosti a provedení zkoušky	30 dní	bez poplatku
8	Instalace měřiče elektřiny a spuštění provozu	30 dní	bez poplatku
Celkem	8	274 dní	2 136 250 NGN

Zdroj: WB, 2014

Tabulka 13: Ghana, procesy k získání elektřiny

		Čas	Náklady
1	Pronájem registrovaného dodavatele elektřiny	2 dny	400 GHS
2	Odeslat žádost na elektrárenskou společnost Ghany, očekávat odhad	14 dní	5 GHS
3	Místní a interní kontrola z elektrárenské společnosti, očekávat odhad	10 dní	bez poplatku
4	Připojování od elektrárenské společnosti a instalace zařízení	53 dní	62 209,4 GHS
Celkem	4	79 dní	62 614,4 GHS

Zdroj: WB, 2014

Procesy vedoucí k získání elektřiny jsou v Nigérii značně zdlouhavé. Čas potřebný k jejich dokončení je více než trojnásobný oproti Ghaně. Celkové náklady na získávání elektřiny jsou mimořádně vysoké v Ghaně. V globálním porovnání se téměř na konci umístila Nigérie, kde nepřiměřená byrokracie a zdlouhavost jednotlivých procesů, zejména pak očekávání potvrzovacího dopisu od distributorské společnosti elektřiny, výrazně zatěžuje podniky, které na tamním trhu operují. V případě států subsaharské Afriky je potřeba vzít v potaz fakt, že získání přípojky na elektřinu neznamena soustavnou dodávku. Firmy musí počítat s častými a nerovnoměrnými výpadky.

Tabulka 14: Indikátor získávání elektřiny

Ukazatel	Nigérie	Ghana	Nejlepší stát subsaharské Afriky	Nejlepší stát celkově
Pořadí	185	85	Mauricius (48)	Island (1)
Počet procesů	8	4	Komory (3)	10 ekonomik (3)
Čas (dny)	260	79	Rwanda (30)	Německo (17)
Náklady ⁸	960,5	2 295,3	Mauricius (281,1)	Japonsko (0)

Zdroj: WB, 2014

7.4 Registrace majetku

Indikátor registrace majetku reflektuje kompletní proces od nákupu majetku až po jeho přechod pod jméno kupujícího. Celá transakce se považuje za dokončenou, když s majetkem nový vlastník může volně nakládat, tedy majetek prodat nebo použít k zajištění úvěru od banky. Hodnocení náročnosti celého procesu bude probíhat pomocí následujících ukazatelů: *počet úkonů*, které jsou nutné pro zákonný převod vlastnického práva na nemovitosti, kam patří například kontrola zástavního práva, ověření kupní smlouvy; *čas* a *finanční nákladnost* jednotlivých úkonů. Následující tabulka přináší srozumitelný přehled všech kroků, které jsou zapotřebí k registraci vlastnictví v Nigérii.

⁸ Náklady jsou vyjádřeny jako % hrubého národního důchodu na obyvatele.

Tabulka 15: Nigérie, proces registrace majetku

	Proces	Čas	Náklady
1	učinění čestné prohlášení o vyhledávání komisařovi	1 den	250 NGN
2	vyhledání názvu nemovitosti v katastru nemovitostí	1 den	3 750 NGN + vedlejší variabilní zákonné poplatky
3	vyřízení převodní listiny	1 den	placeno v rámci předchozího kroku
4	obdržení ověřeného opisu titulního dokumentu a kopii plánu o průzkumu	3 – 5 dní	7 500 NGN
5	platba poplatků za zmapování, schválení a dokument C1 příslušné bance	1 den	10 500 NGN + 2% daň z kapitálových výnosů
6	odeslání žádosti návrhu na název guvernérovi a získání vlastnického práva	61 dní (souběžně s dalším procesem)	3 000 NGN
7	připojit zmapovaný plán průzkumu k právním listinám	5 – 14 dní (souběžně s dalším procesem)	bez poplatku
8	obdržení zprávy o kolkovém, registračním poplatcích, poplatku za odpovědnost okolí aj. od katastru nemovitostí	3 dny (souběžně s dalším procesem)	bez poplatku
9	zaplacení poplatků z kroku 8. příslušné bance	1 dní (souběžně s dalším procesem)	5 % z hodnoty majetku + 8 % poplatek za dohodu + 2% daň z kapitálových výnosů
10	předložení potvrzení o zaplacení poplatků z kroku 9.	1 den (souběžně s dalším procesem)	bez poplatku
11	obdržení názvu od pozemkového úřadu	1 den (souběžně s dalším procesem)	bez poplatku
12	obdržení razítka na listinu o postoupení majetku	1 den	zaplaceno v předchozích procesech
13	zápis kolaudačního rozhodnutí a udělení vlastnického práva	3 – 10 dní	zaplaceno v předchozích procesech
Celkem	13	77 dní	25 000 NGN + variabilní náklady

Zdroj: WB, 2014

Časová náročnost kompletního procesu v Nigérii zabere podnikateli 77 dní, během kterých musí projít dohromady 13 kroky. Náklady, které musí ze zákona na celou záležitost vynaložit, se pohybují kolem 20,8 % z hodnoty majetku. Vysoká byrokracie v této oblasti způsobila, že se Nigérie umístila až na 185. místě z celkového počtu 189 posuzovaných zemí. Ghana dopadla výrazněji lépe a umístila se na 49. místě. Průměr zemí subsaharské Afriky by se řadil na 121. pozici. Velmi dobře se umístila rovněž Botswana (41. místo). V případě Ghany trvá celý proces registrace majetku 34 dní. V rámci snížení byrokratického zatížení provedla vláda v roce 2006 podstatné reformy, které měly za následek snížení počtu dní ze 169 dní na pouhých 34. Za povšimnutí stojí také náklady, které se v celkovém objemu pohybují na pouhých 1,2 % z celkové hodnoty majetku. Počet procesů, které podnikatele čekají (5), nedosahují ani poloviny úkonů, jež se musí podstoupit v Nigérii (WB, 2014). Přehled úkonů pro registraci majetku v Ghaně zobrazuje uvedená tabulka č. 16.

Tabulka 16: Ghana, proces registrace majetku

	Proces	Čas	Náklady
1	prodávající obdrží od katastrálního úřadu formulář k převodu vlastnického práva	2 – 5 dní	100 – 150 GHS
2	posouzení hodnoty nemovitosti a zaplacení kolkovného	3 – 14 dní	55 GHS + 1 % daň z hodnoty nemovitosti
3	odeslání žádosti o vlastnické právo katastrálnímu úřadu	1 den	2 GHS
4	zveřejnění převodu v národním týdeníku	7 – 21 dní	25 GHS
5	vydání certifikátu o vlastnickém nároku	1 – 14 dní	bez poplatku
Celkem	5	34 dní	232 GHS + variabilní náklady

Zdroj: WB, 2014

7.5 Získávání úvěrů

Další popisovanou částí bude získávání úvěrů. Snazší přístup k úvěrům a jejich efektivnější alokaci usnadňuje informační systém o bonitě věřitelů a dlužníků a konkurzní právo. Systémy úvěrového hodnocení udělují věřitelům právo k zobrazení finanční historie potenciálního dlužníka. Dlužníkům systém umožňuje ukázat dobrou úvěrovou historii a pomoci jim snadněji na úvěr dosáhnout. V rámci získávání úvěrů budou zmíněny dva hlavní indikátory. Prvním z nich je *index síly zákonných práv*, který se týká práv věřitelů a dlužníků skrze zástavní právo a ochrany práv věřitelů skrze zákony o úpadku. Druhým je *index věrohodnosti informací* o úvěrech. Tento index měří rozsah a dostupnost úvěrových informací skrze veřejné úvěrové registry a soukromé úvěrové instituce. Index síly zákonných práv je měřen na desetibodové stupnici, kde 10 je nejlepší dosažená hodnota. Index věrohodnosti informací bude měřen na šestibodové stupnici s hodnotami mezi 0 – 6, přičemž platí, čím je hodnocení vyšší, tím jsou informace pravdivější.

V regionálním srovnání se Nigérie umístila na 13. místě ze všech 189 hodnocených států. Na stejné příčce se umístila i Keňa. Jihoafrická republika obsadila společně s Ghanou 28. pozici. Průměr regionu subsaharské Afriky se řadí až na 113. místo. K vynikajícímu umístění Nigérie přispěla reforma z roku 2008, v rámci které bylo ze strany CBN vydáno nařízení, jež definovalo udělování licencí a další regulační požadavky soukromým úvěrovým institucím. Index věrohodnosti informací o úvěrech je v Nigérii vysoký (5), stejně tak, jako index síly zákonných práv (9). Ghana se rovněž umístila velmi dobře ve srovnání s jinými ekonomikami. V roce 2010 posílila přístup k úvěrům vytvořením centralizovaného registru závazků. Zároveň zlepšila přístup k úvěrům udělením licence soukromým úvěrovým institucím, jež na trhu začaly fungovat v dubnu 2010. V indexu síly zákonných práv dosáhla

Ghana hodnocení 8. Situace v Ghaně je v tomto ohledu srovnatelná s vyspělými ekonomikami. Co se týče indexu věrohodnosti informací o úvěrech, se Ghana se ziskem 5 bodů rovněž umístila velmi dobře. Následující tabulky znázorňují oba zmiňované indexy u popisovaných zemí.

Tabulka 17: Nigérie a Ghana, index síly zákonných práv

Index síly zákonných práv (0 – 10)	Index Nigérie: 9	Index Ghana: 8
Je možné, aby jakákoliv firma mohla použít movitý majetek, pokud patří do jejího vlastnictví, jako záruku?	ANO	ANO
Je podle zákona možné poskytovat firmám nevlastní ochranné právo v jedné kategorii movitého majetku, bez požadavku na přesný popis záruky?	ANO	ANO
Je podle zákona možné poskytovat firmám nevlastní ochranné právo na podstatnou část jejich majetku, bez požadavku na přesný popis záruky?	ANO	ANO
Může se ochranné právo vztahovat také na budoucí majetek a budoucí produkty, výnosy nebo nahrazení původního majetku?	ANO	ANO
Je povolený obecný popis pohledávek a závazků v záručních smlouvách tak, aby všechny závazky a pohledávky mohly být zajištěny uvedením spíše maximální částky, než částkou dohodnutou mezi jednotlivými stranami?	ANO	ANO
Je záruční registr geograficky sjednocen na základě typu aktiv a indexován podle jména poskytovatele ochranného práva?	ANO	ANO
Mají věřitelé absolutní prioritu při mimokonkurzním řízení?	ANO	NE
Mají věřitelé absolutní prioritu při konkurzním řízení?	NE	NE
Jsou v případě reorganizací zajištěny pohledávky věřitelů?	ANO	ANO
Jsou podle zákona strany oprávněny k dohodě na mimosoudním vyrovnání?	ANO	ANO

Zdroj: WB, 2014

Tabulka 18: Nigérie a Ghana, index věrohodnosti informací o úvěrech

Index věrohodnosti informací o úvěrech	Index Nigérie: 5	Index Ghana: 5
Jsou poskytovány údaje o firmách i jednotlivcích?	ANO	ANO
Jsou poskytovány pozitivní i negativní údaje?	ANO	ANO
Poskytuje registr úvěrové informace o maloobchodnících, obchodních věřitelích, veřejných službách či finančních institucích?	ANO	NE
Jsou poskytovány úvěrové informace více jak 2 roky staré?	ANO	ANO
Jsou poskytovány údaje o úvěrech nižších než 1 % HDP na jednoho obyvatele	ANO	ANO
Zaručuje zákon dlužníkům kontrolovat své údaje v největším úvěrovém registru?	NE	ANO

Zdroj: WB, 2014

7.6 Ochrana investorů

Ochrana investorů hraje důležitou roli ve schopnosti podniků navyšovat kapitál, který potřebují pro další růst, inovace, diverzifikaci a konkurenceschopnost. Pokud nejsou menšinoví akcionáři chráněni zákony, mohou investoři váhat, zda poskytnout finanční prostředky společností prostřednictvím nákupu akcií, pokud se nestanou řídícími akcionáři. Nastavení efektivních předpisů přesně definuje transakce se spřízněnými stranami, podporuje

jasné a účinné požadavky na zveřejňování informací, vyžaduje účast akcionářů na zásadních rozhodnutích společnosti a do detailu stanovuje standardy zodpovědnosti. Studie měří sílu ochrany menšinových akcionářů proti používání aktiv ze strany ředitelů pro osobní prospěch. Indikátory se zaměřují na 3 rozměry ochrany investorů: Prvním je *index rozsahu zveřejňování informací*, který sleduje transparentnost transakcí mezi spřízněnými stranami. Dalším je *index rozsahu odpovědnosti výkonného orgánu*, který se zabývá náchylností k samoobchodování⁹. Třetím ukazatelem je *index žalob akcionářů*, jež zkoumá přístup k interním informacím a dokumentům, přímý nebo prostřednictvím kontrolora a dokumenty s informacemi, které jsou k dispozici během soudního řízení. Všechny tři indexy mají desetibodovou stupnici a platí, že čím je dosaženo vyšší hodnoty na stupnici, tím je výsledek lepší. Rozsah 3 vybraných indikátorů pro obě země znázorňuje následující tabulka č. 16, tabulka č. 17 a tabulka č. 18 (WB, 2014).

Tabulka 19: Nigérie a Ghana, index zveřejňování informací

Index rozsahu zveřejňování informací (0 – 10)	Index Nigérie: 5	Index Ghana: 7
Která právnická osoba poskytuje dostatečný právní souhlas k transakci?	2	3
Je vyžadováno zveřejnění o střetu zájmu fyzické osoby k představenstvu?	1	2
Je vyžadováno okamžité zveřejnění transakce veřejnosti či akcionářům?	0	0
Je vyžadováno zveřejnění transakce v pravidelných (výročních) zprávách?	2	2
Je vyžadována kontrola podmínek transakce externím orgánem před jejím provedením?	0	0

Zdroj: WB, 2014

⁹ Samoobchodování (*self-dealing*) znamená neoprávněné nakládání s prostředky společnosti za účelem dosažení vlastního prospěchu (PAZDERKA, 2011).

Tabulka 20: Nigérie a Ghana, index rozsahu odpovědnosti výkonného orgánu

Index rozsahu odpovědnosti výkonného orgánu (0 – 10)	Index Nigérie: 7	Index Ghana: 5
Je možná žaloba ze strany akcionářů, pokud transakce kupující-prodávající způsobila škody společnosti?	1	1
Je možné, aby akcionáři požadovali po fyzické osobě odpovědnost za škodu, kterou způsobí transakcí mezi prodávajícím a kupujícím?	2	0
Je možné ze strany akcionářů požadovat po generálním řediteli nebo představenstvu firmy odpovědnost za škodu, kterou způsobí transakcí mezi prodávajícím a kupujícím?	1	1
Je možné, aby soud po úspěšné žalobě akcionáře zrušil transakci?	1	1
Je možné, aby fyzická osoba zaplatila náhradu škody způsobenou společností po úspěšné žalobě akcionáře?	1	1
Je možné, aby fyzická osoba zaplatila zisk z transakce při úspěšné žalobě akcionáře?	1	1
Je možné, aby bylo fyzické osobě nařízeno odnětí svobody nebo pokuta?	0	0

Zdroj: WB, 2014

Tabulka 21: Nigérie a Ghana, index žalob akcionářů

Index žalob akcionářů (0 – 10)	Index Nigérie: 5	Index Ghana: 7
Je možné, aby akcionáři vlastníci 10 % akcií kupujícího a méně mohli nahlížet do transakčních dokumentů před podáním žaloby?	1	0
Je možné, aby akcionáři vlastníci 10 % akcií kupujícího a méně mohli požádat inspektora o vyšetření transakce?	0	1
Je možné, aby žalobce získal dokumenty obžalovaného a svědků během soudu?	1	3
Je možné, aby žalobce požádal o kategorizaci dokumentů obžalovaného bez specifického důvodu?	0	0
Je možné, aby se žalobce u soudu přímo dotazoval obžalovaného a svědků?	2	2
Je úroveň prokazatelnosti u civilní žaloby nižší než u trestního případu?	1	1

Zdroj: WB, 2014

Za posledních šest let se situace v Nigérii drží na stabilní úrovni, kde index síly ochrany investorů dosahuje 5,7 bodů (rovněž z desetibodové stupnice). Ve srovnání s ostatními státy je Nigérie na 68. pozici. Z regionálního srovnání dopadla nejlépe Jihoafrická republika (10.) a Ghana na 34. místě. Průměr států subsaharské Afriky dosahuje 114. příčky. Ghana se umístila o poznání lépe. Index síly ochrany investorů v Ghaně dosahuje hodnoty 6,3 bodů. Dokazuje silnější ekonomické regulace, které chrání investorova před problematikou samoobchodování v hodnocených oblastech. V Ghaně během posledních šesti let nedošlo k žádné reformě týkající se této oblasti, přesto však stále výrazně převyšuje sousední ekonomiky.

7.7 Placení daní

Správně nastavené daňové sazby v ekonomice zabraňují stavu, kdy větší podíl ekonomické aktivity skončí v neformálním sektoru, kde se daně neplatí vůbec. Dobře stanovená výše

sazeb s jednoduchými pravidly jejich výběru zaručuje zemím efektivní fungování financování občanské vybavenosti, infrastruktury a služeb nezbytných pro řádné fungování ekonomiky. Indikátor placení daní se skládá ze tří ukazatelů. Patří sem *ukazatel placení daní* firem za rok 2012, který reflektuje celkový počet zaplacených daní a poplatků včetně spotřebitelských daní (daň z přidané hodnoty, daň z prodeje, daň za služby, daň ze zboží). Dalším zkoumaným faktorem bude *doba* nutná ke splnění daňové povinnosti, kam spadá sběr informací a výpočet splatné daně, vyplnění formulářů daňového přiznání, případně příprava samostatných knih daňové evidence aj. Posledním indikátorem je *celková míra zdanění*, která zahrnuje zisk nebo daň z příjmu právnických osob, pojistné sociálního zabezpečení a daň ze mzdy placená zaměstnavatelem, dividendy, kapitálové zisky aj.

Nejnovější reforma týkající se placení daní v Nigérii proběhla v roce 2013. Nigérie zavedla nové povinné příspěvky zaměstnancům placené zaměstnavatelem. Administrativní zátěž spojená s daňovými povinnostmi je vysoká. V průměru platí firmy 47 daní ročně a vyplňováním dokumentů a přípravou daní stráví 956 hodin. Celkový objem odvedených daní se pohybuje ve výši 33,8 % ze zisku. Globálně se díky vysoké byrokratické zátěži řadí Nigérie na 170. místo ze 189 porovnávaných ekonomik. Regionální průměr dosahuje lepšího hodnocení a určuje mu 126. pozici. Administrativní zátěž v Ghaně je značně nižší než v Nigérii. V průměru musí firmy za jeden rok odvést 32 daní a přípravou potřebných dokumentů stráví 224 hodin. Objem odvedené částky dosahuje 22,9 % ze zisku. V celosvětovém měřítku se Ghana umístila na 68. pozici. Lépe dopadla Jihoafrická republika, která se umístila na 24. místě. Výčet jednotlivých subindikátorů Nigérie zobrazuje tabulka č. 22 a Ghany tabulka č. 23.

Tabulka 22: Nigérie, ukazatele placení daní

Daň	Platby (počet)	Čas (hodiny)	Zákonná sazba daně	Daňový základ	Míra zdanění (% ze zisku)
Daň z příjmu právnických osob	1	398	30 %	zdanitelný zisk	20,5
Příspěvky na sociální zabezpečení	12	396	7,5 %	hrubá mzda	8,5
Fond terciárního vzdělávání	0	0	2 %	Zdanitelný zisk	1,4
Příspěvky zaměstnancům placené zaměstnavatelem	12	0	1 %	hrubá mzda	1,1
Daň ze vzdělávání	1	0	1 %	hrubá mzda	1,1
Daň z kapitálových výnosů	1	0	10 %	kapitálový zisk	0,5
Daň z úroků na peněžním trhu	0	0	10 %	výnos z úroků	0,3
Daň z nájmu	1	0	0,125 %	hodnota majetku	0,2
Kolkovné	1	0	5 %	5/1000 z hodnoty šeku	0,2
Silniční daň	1	0	5 000 NGN za vůz	pevná částka dle typu vozidla	0,2
Poplatek za podnikání státu	1	0	5 000 NGN	pevná částka	0,1
Daň z rozvoje infrastruktury	1	0	100 NGN za zaměstnance	pevná částka	0,1
Daň z pohonných hmot	1	0	-	zahrnuto v ceně paliva	0
Daň z reklamy	1	0	různé sazby	-	0
Smluvní kolky	1	0	-	-	0
Daň z přidané hodnoty	12	162	5 %	přidaná hodnota	0
Celkem	47	956	-	-	33,8

Zdroj: WB, 2014

Tabulka 23: Ghana, ukazatele placení daní

Daň	Platby (počet)	Čas (hodiny)	Zákonná sazba daně	Daňový základ	Míra zdanění (% ze zisku)
Daň z příjmu právnických osob	5	40	25 %	zdanitelný zisk	21,2
Daň z kapitálových výnosů	1	0	15 %	kapitálový zisk	0,8
Příspěvky na sociální zabezpečení	12	88	13 %	hrubá mzda	0,7
Obecní daň	0	0	různé sazby	hodnota majetku	0,2
Daň z úroků	0	0	8 %	zdanění úroků	0,2
Daň z nemovitosti	1	0	různé sazby	hodnota majetku	0
Daň z přidané hodnoty a odvod za zdravotní pojištění	12	96	15 %	přidaná hodnota	0
Daň z pohonných hmot	1	0	různé sazby	zahrnuto v ceně paliva	0
Celkem	32	224	-	-	22,9

Zdroj: WB, 2014

7.8 Obchodování přes hranice

Pro všechny ekonomiky je podstatný obchod za hranice státu. Nadměrné požadavky na administrativu, komplikované celní postupy, neefektivnost provozu v přístavech a nedostatečná infrastruktura vedou k dodatečným nákladům a zpožděním pro vývozce i dovozce a dusí obchodní potenciál. Indikátor obchodování přes hranice se skládá ze tří ukazatelů, které pokrývají administrativní, procesní, logistické a nákladové požadavky za předpokladu podnikání s obchodovatelným zbožím. Prvním ukazatelem je *počet dokumentů* požadovaných při importu a exportu, například bankovní a přepravní dokumenty nebo dokumenty k celnímu odbavení zboží; dalším je *čas*, který zachycuje dobu na získání, vyplnění a podání všech dokumentů, vnitrostátní a mezinárodní přepravu, manipulaci při proclívání zboží. Nespadá sem doba námořní přepravy. Třetím měřeným subindikátorem jsou *náklady* na export a import, které vyčíslují náklady na dokumentaci, přepravu, celní odbavení, manipulaci na terminálu nebo přístavu.

Tabulka 24: Ukazatel obchodování přes hranice

Země	Pořadí	Dokumenty požadované při exportu (počet)	Časová náročnost exportu (dny)	Náklady vynaložené na export (USD)	Dokumenty požadované při importu (počet)	Časová náročnost importu (dny)	Náklady vynaložené na import (USD)
Jihoafrická republika	106.	5	16	1 705	6	21	1 980
Ghana	109.	6	19	875	7	42	1 360
Botswana	145.	9	16	1 170	11	20	1 250
Keňa	156.	8	26	2 255	9	26	2 350
Nigérie	158.	9	22	1 380	13	33	1 695
Průměr subsaharské Afriky	141.	8	31	2 108	9	38	2 793
Průměr zemí OECD ¹⁰	-	4	11	1 070	4	10	1 090

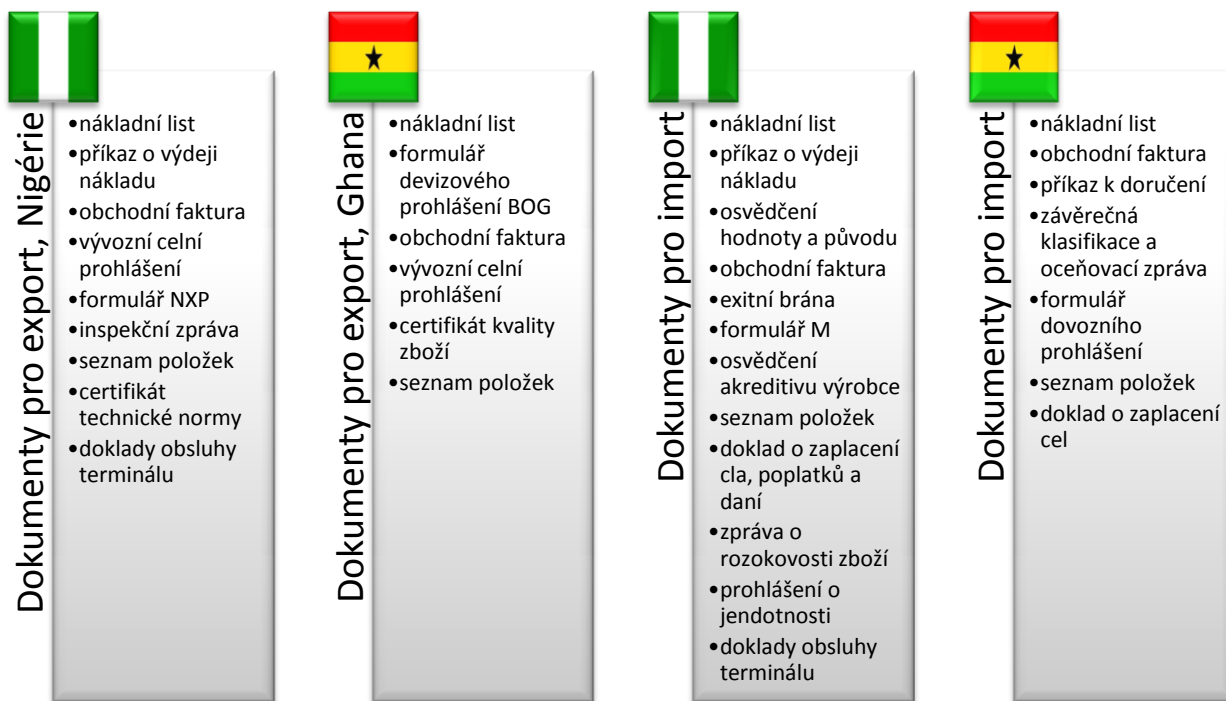
Zdroj: WB, 2014

Tabulka č. 24 zobrazuje náročnost obchodování se zbožím za hranice státu. Nejlépe z regionálního hodnocení dopadla Jihoafrická republika, která se řadí na 106. pozici. Průměr subsaharské Afriky zaujímá 141. místo. Současný stav dovozu a vývozu zboží v Nigérii lze označit za náročnější, přičemž export je snazší než import. Na export jednoho standardního kontejneru zboží je požadováno 9 dokumentů, doba trvání je 22 dní a náklady ve výši 1 380 USD. Dovoz stejného zboží vyžaduje 13 dokumentů, zabere 33 dní a musí se vynaložit 1 695 USD. Celkově se Nigérie řadí na 158. místo ve snadnosti obchodování přes hranice. Nejnovější reforma ovlivňující příhraniční obchod proběhla v roce 2009, kdy došlo k modernizaci přístavních zařízení v přístavu Apapa v Lagosu, jež urychlila dovozní a vývozní procesy. Vývozní procesy trvaly v předešlých letech 26 dní a na dovoz zboží do země bylo potřeba 46 dní.

Obchod přes hranice je značně jednodušší v Ghaně, která se umístila na 109. místě. V případě exportu lze v Ghaně rovněž pozorovat jednodušší proces než v případě importu, u kterého je zejména časová náročnost více než dvojnásobná a náklady na import převyšují ty exportní o 35 %. V Ghaně proběhla v roce 2010 reforma systému celního odbavování s důrazem na

¹⁰ Průměr zemí OECD, které spadají do klasifikace *high income*, zemí s vysokým příjmem.

zvýšení skenování dovozu. Následující obrázek znázorňuje seznam všech dokumentů, které jsou vyžadované v případě obchodování přes hranice v Nigérii a v Ghaně.



Obrázek 8: Nigérie a Ghana, vývozní a dovozní dokumenty

Zdroj: WB, 2014

7.9 Vymahatelnost smluv

Dalším významným faktorem podnikatelského prostředí je vymahatelnost smluv. Efektivní řešení obchodních sporů má mnoho výhod. Důležitou roli zde hrají soudy, které jsou pro podnikatele nezbytné, jelikož interpretují pravidla trhu a slouží k ochraně majetkových práv. Účinné a transparentní soudy podporují nové obchodní vztahy, protože se firmy mohou spolehnout na funkci soudů v případě, kdy nový zákazník nezaplatí. Rychlé procesní soudy pomáhají malým podnikům, které si nemohou dovolit čekat na výsledek rozhodnutí vleklého soudního sporu. V této kapitole bude měřena účinnost soudního systému při řešeních obchodních sporů před místními soudy. V návaznosti bude krok za krokem popsán standardizovaný vývoj, který bude shromažďovat informace o čase, nákladech, procesní složitosti řešení obchodního soudního řízení. Spor bude spočívat v porušení kupní smlouvy mezi dvěma domácími podniky za předpokladu, že soud vyslechne znalce kvality zboží

během sporu. Ukazatel vymahatelnosti smluv se skládá ze tří subindikátorů: Prvním jsou *procesy* při vymáhání smluv, které zkoumají vztahy mezi stranami sporu, postupy při podávání žaloby a soudním líčení, domáhání se rozsudku aj. Dalším je *časová náročnost* procesů, která zahrnuje počet dní, během nichž je dosaženo všech nutných kroků. Třetí *ukazatel nákladů* vynaložených na dokončení procesů kalkuluje s poplatky advokátům, náklady na soudní řízení nebo vymáhání rozsudku. Následující tabulky zobrazují výše zmíněné subindikátory pro Nigérii a Ghana.

Tabulka 25: Nigérie a Ghana, indikátor vymahatelnosti smluv

	Nigérie	Ghana
Čas (dny)	447	495
Podání žaloby	40	15
Projednání a rozhodnutí soudu	265	150
vymáhání soudního rozhodnutí	142	330
Náklady (% z vymáhané částky)	92	23
Náklady na advokáta	75	10
Soudní výlohy	12	3
náklady na vymáhání soudního rozhodnutí	5	13
Procesy (počet)	40	36

Zdroj: WB, 2014

Efektivnost řešení obchodních sporů v Nigérii je v globálním srovnání na 136. místě. Vysokou časovou náročnost doplňují náklady z vymahatelné částky, které dosahují hodnoty téměř plné vymáhané částky, kde dominují výlohy na advokáta ve výši 75 % z vymáhané částky. Vymahatelnost smluv v Ghaně je na dobré úrovni. Vypovídá o tom umístění v celkovém srovnání vymahatelnosti smluv na 43. místě. Relativně vysoká časová náročnost procesů je kompenzována nižšími náklady na jejich dokončení, které představují pouze 23 % z vymáhané částky. Průměrná časová náročnost vymahatelnosti smluv ve státech subsaharské Afriky je 625 dní, skládá se z 39 procesů a procentuální náklady z vymáhané částky činí 51,1 %.

7.10 Ukončení podnikání

Silný konkursní systém funguje jako filtr, který zajišťuje přežití ekonomicky efektivních firem a přerozdělování zdrojů od těch neefektivních. Rychlá a nenákladná insolventní řízení vedou k rychlému návratu k normálnímu fungování podniků a zvýšení výnosů věřitelů. Předmětem zkoumání ukazatele ukončení podnikání je časová náročnost, náklady a výsledek insolventního řízení týkajícího se subjektů domácího trhu. Indikátor ukončení podnikání je

složen z *ukazatele času* potřebnému ke splacení dluhu, který je měřen v kalendářních letech a zahrnuje odvolání o prodloužení lhůty; dále z *nákladů* vynaložených na splacení dluhu, které se vypočítávají jako procentuální hodnota z dlužníkovy majetku a patří sem poplatky posuzovatelů, insolventních správců, poplatky dražiteli aj. Třetím subindikátorem je *míra splacení dluhu* věřitelům, která je vyjádřena v procentech a posuzuje současnou hodnotu zaplaceného dluhu. Nadcházející tabulka znázorňuje náročnost ukončení podnikání v Nigérii, Ghaně a dalších vybraných zemí v regionu. Rychlost, nízké náklady a pokračování životaschopných podniků charakterizují nejvýkonnější ekonomiky. Z níže uvedené tabulky vyplývá, že nejlepší podmínky co se ukončení podnikání týče, jsou v Botswaně, kde je mimořádně úspěšná oblast zaplacené části dluhu, jež přesahuje 60 %. V případě Nigérie a Ghany byl tento ukazatel méně než poloviční. Z dlužníkovy majetku pak připadne v Nigérii i Ghaně 22 % na náklady spojené se splácením dluhu a musí se počítat s dobou řízení kolem 2 let. V důsledku ukončení podnikání by v Nigérii a Ghaně došlo nejpravděpodobněji k výsledku rozprodání společnosti po malých částech než jako sourodého celku.

Tabulka 26: Ukazatel ukončení podnikání

	Nigérie	Ghana	Keňa	Botswana	Jihoafrická republika
Čas na splacení dluhu (rok)	2	1,9	4,5	1,7	2
Náklady na splacení dluhu (% z hodnoty majetku dlužníka)	22	22	22	18	18
Zaplacená část dluhu (%)	27,9	26,2	24,7	61,9	35,5
Pořadí	107.	116.	123.	34.	82.

Zdroj: WB, 2014

7.11 Regulace zaměstnanosti

Jednou z dalších důležitých částí podnikatelského prostředí je regulace zaměstnanosti, především najímání nových pracovníků, propouštění a nepružnost pracovní doby. Index regulace zaměstnanosti je charakterizován ukazatelem nepružnosti zaměstnanosti, který zkoumá tři oblasti: *obtížnost najímání pracovníků*, *rigiditu pracovní doby* a *obtížnost propouštění zaměstnanců*. Obtížnost najímání pracovníků se soustředí zejména na smlouvu na dobu určitou a celkovou délku tohoto typu smlouvy, minimální mzdu prvně zaměstnaného zletilého člověka a na přidanou hodnotu na pracovníka. Rigidita pracovní doby zkoumá, zda existují restrikce na noční práci nebo práci v den volna, délku pracovního týdne, počet dní

placené dovolené aj. Posledním ukazatelem je obtížnost propouštění zaměstnanců, kde je popsáno, zda v případě propuštění zaměstnance je nutné informovat 3. stranu (například vládní organizace) nebo zda je potřeba souhlas 3. strany. Následující tabulka vyobrazuje výše zmíněné oblasti v obou hodnocených státech.

Tabulka 27: Nigérie a Ghana, regulace zaměstnanosti

	Nigérie	Ghana
Obtížnost najímání pracovníků		
Jsou smlouvy na dobu určitou zakázány pro trvalé úkony?	NE	NE
Jaká je maximální délka jedné smlouvy na dobu určitou? (měsíce)	BEZ LIMITU	BEZ LIMITU
Jaká je maximální délka více smluv na dobu určitou, včetně obnovení? (měsíce)	BEZ LIMITU	BEZ LIMITU
Jaká je minimální mzda pro zletilého pracovníka či učně? (USD/měsíc)	115,7	27,6
Jaký je poměr minimální mzdy k přidané hodnotě na pracovníka?	0,52	0,12
Rigidita pracovní doby		
Délka standardní pracovní doby (hodiny).	8	8
V případě sezónní práce je na 2 měsíce povolen 50hodinový pracovní týden.	ANO	ANO
Maximální počet pracovních dní v týdnu.	6	5
Příplatek za noční práci (% z hodinové mzdy) při nepřetržitém provozu.	0 %	0 %
Příplatek za práci v den volna (% z hodinové mzdy) při nepřetržitém provozu.	0 %	0 %
Omezení noční práce v případě nepřetržitého provozu.	NE	NE
Omezení týdenní dovolené v případě nepřetržitého provozu.	NE	NE
Roční placená dovolená pro zaměstnance po prvním roce (pracovní dny).	6	15
Roční placená dovolená pro zaměstnance po 5 letech (pracovní dny).	6	15
Roční placená dovolená pro zaměstnance po 10 letech (pracovní dny).	6	15
Obtížnost propouštění zaměstnanců		
Je propuštění z důvodu nadbytečnosti povoleno zákonem?	ANO	ANO
Je povinnost nahlásit 3. straně propuštění 1 pracovníka?	NE	ANO
Musí být propuštění 1 pracovníka schváleno 3. stranou?	NE	ANO
Je povinnost nahlásit 3. straně propuštění 9 pracovníků?	ANO	ANO
Musí být propuštění 9 pracovníků schváleno 3. stranou?	NE	ANO
Musí v případě nadbytečnosti předcházet povinná rekvalifikace či přeřazení?	NE	NE
Existují prioritní předpisy pro propouštění?	ANO	NE
Existují prioritní předpisy pro opětovné profesní začlenění?	NE	NE

Zdroj: WB, 2014

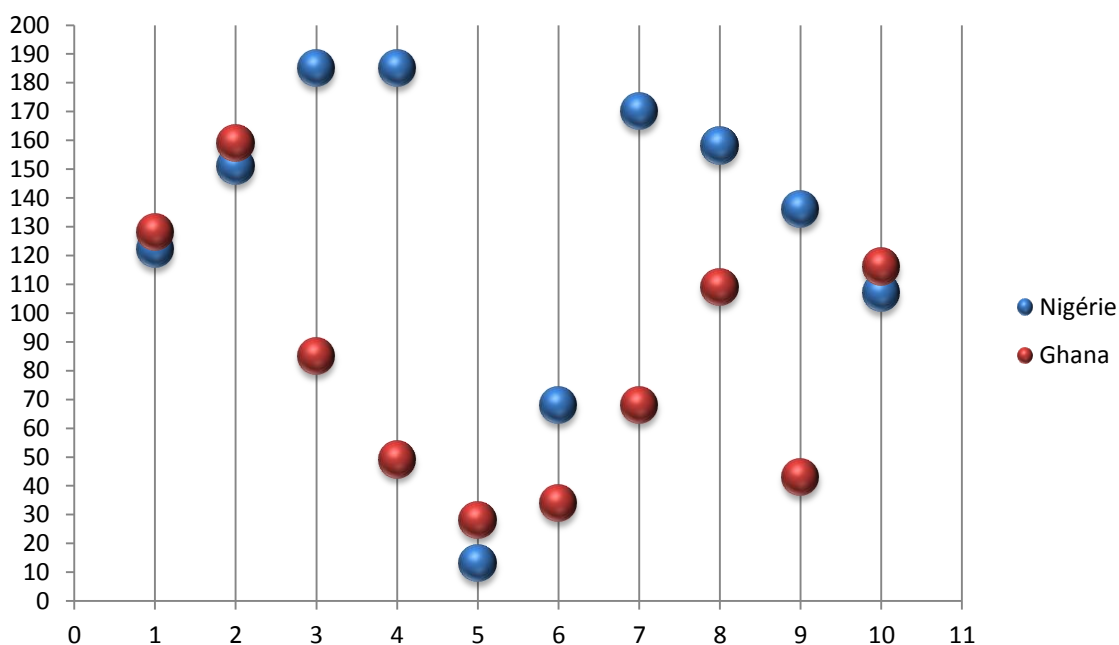
Poslední tabulka č. 28 zachycuje přehled všech zkoumaných indikátorů z jednotlivých popisovaných oblastí podnikatelského prostředí Nigérie a Ghany a jejich pořadí v rámci 189 ekonomik světa. Velmi přehledně lze z tabulky vyčíst, jak si země vedou v jednotlivých oblastech v celkovém srovnání. Přehled je výsledkem průměru jednotlivých předešlých oblastí. Z celého subsaharského regionu dopadl nejlépe stát Mauricius, jehož podmínky pro podnikání jsou natolik příznivé, že se umístil na 20. místě. Na poslední 189. pozici se umístil Čad, kde vláda musí ještě spoustu let pracovat na jednotlivých determinantách podnikání, aby se stala zajímavou zemí pro zahraniční investory.

Tabulka 28: Nigérie a Ghana, přehled jednotlivých indikátorů

	Indikátor	Nigérie	Ghana
1	Zahájení podnikání	122	128
2	Stavební povolení	151	159
3	Získávání elektřiny	185	85
4	Registrace majetku	185	49
5	Získávání úvěrů	13	28
6	Ochrana investorů	68	34
7	Placení daní	170	68
8	Obchod přes hranice	158	109
9	Vymahatelnost smluv	136	43
10	Ukončení podnikání	107	116
	Pořadí	147	67

Zdroj: WB, 2014

Mezi nejkritičtější oblasti v Nigérii patří získávání zdroje elektřiny a registrace majetku. Vynikající umístění zastává Nigérie v získávání úvěrů a relativně dobře funguje ochrana investorů. Získávání úvěrů je v Ghaně komplikovanější než v Nigérii, ale v oblasti ochrany investorů si stojí daleko lépe. Velmi dobře si stojí také v oblasti vymahatelnosti smluv a daleko snáze se v Ghaně získává elektřina. Přehled umístění vybraných zemí podle jednotlivých indikátorů (čísla v rozmezí 1 – 10 korespondují s daty předešlé tabulky č. 28) je znázorněn na obrázku č. 9.

**Obrázek 9: Nigérie a Ghana, grafický přehled celkového umístění**

Zdroj: vlastní

Závěr

Cílem této diplomové práce byla identifikace největších překážek v rozvoji hospodářství Nigérie a Ghany. S tím bylo zároveň spojeno ověření dvou hypotéz, zda politická situace zabraňuje efektivnímu podnikání v Nigérii více než v Ghaně a proč korupce brzdí nigerijskou ekonomiku více než v případě Ghany.

Na základě analýzy se potvrdily hypotézy položené v kapitolách 3 a 4. Politická situace v Nigérii reflektuje lepší se úroveň demokracie, která je ale stále ohrožována nepokoji. Nejvíce kritickým obdobím jsou volby, které jsou charakterizovány častými rozbroji, pramenícími v náboženské roztříštěnosti. Nigerijské politické strany jsou tvořeny kolem osobností namísto stejného ideologického založení. Politické strany často jednají v individuálním zájmu a silně ovlivňují oblast soudnictví. Politická situace v Ghaně je znatelně stabilnější než v Nigérii a k jejímu upevnění přispěly zejména účinné reformy i nová ústava. K politickým změnám dochází v současnosti transparentně s nízkou mírou nepokojů. K transparentnosti přispěl rovněž nový systém biometrického hlasování, který omezil několikanásobné volení.

Soudnictví je v obou zemích díky nedostatku financí a nepřiměřené úrovni vzdělání soudců náchylné ke korupci, především díky nátlaku politických stran. Alarmující je stav v Nigérii, kde jsou díky korupci denně ohrožovány životy běžných občanů. Korupce se nejvíce projevila ve dvou sférách: v politických stranách a u policie. Neefektivní a slabé snahy nigerijské vlády o zamezení korupce nechávají prostor pro její nekontrolovatelné šíření. Tato kombinace je sama o sobě hrozbou demokracii a omezuje dovolání se základních lidských práv. Situace v Ghaně je zvladatelnější, jelikož je samotný protikorupční boj efektivnější. Zasluky patří primárně bývalému prezidentovi Kufuorovi, který započal protikorupční boj s nulovou tolerancí. Ačkoliv se korupci podařilo značně omezit, je vnímána jako značně závažný problém mezi politickými stranami a policií. Současná vláda v Nigérii by měla přijmout přísná a razantní protikorupční opatření, která by očistila politickou scénu a budovala důvěru v policejní složky.

Nigérie se chce do roku 2050 stát 13. největší světovou ekonomikou. V posledních letech přijala několik ekonomických reforem, které mají pomoci udržitelnému hospodářskému růstu a ke snižování chudoby. Hrubý domácí produkt Nigérie se stabilně zvyšuje s meziročním

odhadovaným nárůstem o 8 %, přičemž ekonomika operuje se schodkem státního rozpočtu ve výši 2,1 % HDP. Během období 2008 až 2010 se podařilo snížit inflaci z pádivé na mírnou ve výši 8,5 %, přičemž predikce na rok 2014 počítá s podobnou hodnotou. Přestože lze pozorovat rostoucí tendenci hrubého domácího produktu, nepodařilo se vládě vytvořit adekvátní nárůst pracovních míst. V důsledku tohoto faktu se nezaměstnanost postupně zvyšuje, přičemž v roce 2010 přesáhla 20% hranici. Současným úkolem vlády by mělo být vytvoření a následná aplikace strategie podpory zaměstnanosti a omezení činnosti lidí v šedé ekonomice.

Ghana je považována za jeden z nejstabilnějších a nejbezpečnějších států západní Afriky. Její hospodářství je posilováno soustavnými reformami, které umožňují vytvořit zdravé podnikatelské prostředí. Hrubý domácí produkt za poslední roky převážně rostl a odhad pro rok 2013 počítá s růstem o dalších 7,9 %. Vláda operuje se značně vysokým schodkem státního rozpočtu, který tvoří 12,5 % HDP. Stejně jako Nigérii, se také Ghaně podařilo snížit inflaci z pádivé na mírnou. V roce 2011 se inflace pohybovala na úrovni 8,8 % a za uplynulý rok 2013 je předpokládaná hodnota 4,5 %. Rovněž predikce na příští rok je příznivá a odhaduje stabilní míru inflace pod 5 %. Úkolem vlády je tvorba nových pracovních míst, která by měla pomáhat rostoucímu hrubému domácímu produktu. Vykazovaná nezaměstnanost byla v roce 2010 na úrovni 8,5 %, ale odborníci odhadují její reálnou výši na 28 %.

Výsledkem stěžejní části diplomové práce, komparativní analýzy podnikatelského prostředí v Nigérii ve srovnání s Ghanou, je prokazatelně zdravější podnikatelské prostředí v Ghaně. Na základě 10 hodnocených oblastí podnikatelského prostředí byla zjištěna diametrální rozdílnost v následujících oblastech: snadnosti získávání elektřiny, registrace majetku, placení daní a vymahatelnosti smluv.

Nejhůře dopadla Nigérie v oblasti získávání elektřiny, kde celý proces trvá 274 dní (v Ghaně pouze 79) a pro získání připojení musí jedinec projít osmi úkony, což je dvojnásobný počet kroků, jimiž musí projít v Ghaně. Úkolem nigerijské vlády by mělo být výrazné snížení administrativní zátěže, která by ve svém důsledku snížila jak počet nutných úkonů, tak celkové náklady. Vlády obou zemí by se měly soustředit na rozvoj elektrické sítě za účelem zajištění soustavné dodávky elektřiny s minimem výpadků.

Další velmi problematickou oblastí je registrace majetku v Nigérii. Pro kompletní dokončení je nevyhnutelné projít 13 kroků, v jejichž důsledku dosahuje časová náročnost 77 dní a náklady téměř 21 % z celkové hodnoty majetku. Představitelé vlády by se mohli inspirovat případem Ghany a podniknout kroky k obdobně různé reformě. Za účelem snížení byrokracie byly v Ghaně úspěšně provedeny významné reformy, které se promítly ve snížení časové náročnosti ze 169 dní na 34 dní a v poklesu nákladů na pouhých 1,2 % z celkové hodnoty majetku.

V Nigérii je velmi snadné získat úvěr. Země se zařadila na 13. pozici ze 189 hodnocených ekonomik. K tomuto výsledku přispěla reforma, která zjednodušila udělování licencí a regulační požadavky k soukromým úvěrovým institucím. Společně s vysokou věrohodností informací se Nigérie umístila na 13. místě. Rovněž Ghana se umístila velmi dobře (28. místo) a tamní situace je srovnatelná s vyspělými ekonomikami.

Pro přilákání zahraničního kapitálu a většího množství investorů by se měla Nigérie zaměřit na snížení daňové zátěže firem. I přes daňovou reformu zůstává celková daňová zátěž vysoká s hodnotou 33,8 % ze zisku, což zemi řadí na 170. místo ze 189. Značně přívětivější a benevolentnější je daňové prostředí v Ghaně. Tam se oproti Nigérii objem odvedených daní pohybuje na úrovni 22,9 % ze zisku a firmy stráví nad vyplňováním potřebných dokumentů čtvrtinu času.

Vymahatelnost pohledávek v Nigérii představuje zdoluhavý a časově velmi náročný proces. Pokud dojde k soudnímu procesu, musí firma počítat s náklady ve výši 92 % z vymáhané částky. Nadměrnou finanční a časovou náročnost by měla vláda v rámci nových a efektivních reforem snížit a podpořit tak kvalitnější podnikatelské prostředí. Stav v Ghaně je lepší, jelikož je celý proces finančně i časově méně náročný. Celkové náklady na dokončení procesu jsou čtvrtinové oproti Nigérii. Přesto však by se i tamní vláda měla snažit o další reformy, aby dosáhla ještě lepších výsledků.

Mezi hlavní faktory značně zhoršující situaci v Nigérii patří nadměrná byrokracie, která se odráží ve vysoké časové náročnosti na jednotlivé úkony a rovněž samotný počet procesů. Nepřátelské podnikatelské prostředí zařadilo Nigérii v celkovém hodnocení na 147. místo, zatímco Ghana obsadila 67. pozici. Na základě analytické studie Světové banky jsou podmínky podnikatelského prostředí výrazně přívětivější v Ghaně než v Nigérii.

Seznam použité literatury

- ALLAFRICA. *UNDP Worried Over Increasing Rate of Poverty, Unemployment in Nigeria* [online]. Washington, Al Bawaba (Middle East) Ltd., 2012 [cit. 2013-08-4]. Dostupné z:
<http://search.proquest.com/docview/1036722061/141306D69A9752A66EF/21?accountid=17116>.
- ANONYMOUS. *Economy: Is it Nigeria's time at last?* London: IC Publications, Inc., 2013. ISSN: 01413929. Také dostupné komerčně z <http://proquest.umi.com>.
- AU. *AU in a Nutshell* [online]. Addis Ababa, Ethiopia: AU, 2012 [cit. 2013-01-05]. Dostupné z: <http://www.au.int/en/about/nutshell>.
- BALEWA, A. T. Nigeria at the UN Speech. *Nigeriaunmission.org* [online]. New York: Permanent Mission of Nigeria to the United Nations, 2009 [cit. 2013-08-4]. Dostupné z: http://www.nigeriaunmission.org/index.php?option=com_content&view=article&id=86&Itemid=78.
- BUSINESSINFO. *Ghana: Ekonomická charakteristika* [online]. Praha: Nexus Group, 2013 [cit. 2013-10-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/ghana-ekonomicka-charakteristika-zeme-19151.html>.
- BUSINESSINFO. *Ghana: Zahraniční obchod země* [online]. Praha: Nexus Group, 2013 [cit. 2013-10-23]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/ghana-zahranicni-obchod-zeme-19153.html>.
- BUSINESSINFO. *Nigérie: Ekonomická charakteristika* [online]. Praha: Nexus Group, 2013 [cit. 2013-09-29]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-ekonomicka-charakteristika-zeme-19381.html>.
- BUSINESSINFO. *Nigérie: Vnitropolitická charakteristika* [online]. Praha: Nexus Group, 2013 [cit. 2013-03-9]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-vnitropoliticka-charakteristika-19119.html>.
- BUSINESSINFO. *Nigérie: Zahraničně-politická orientace* [online]. Praha: Nexus Group, 2013 [cit. 2013-07-28]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zahranicne-politicka-orientace-19120.html>.

- CIA. Nigeria. *The World Factbook* [online]. Washington D.C.: CIA, 2012 [cit. 2012-11-5].
Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html>.
- CIA. Ghana. *The World Factbook* [online]. Washington D.C.: CIA, 2012 [cit. 2012-11-2].
Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gh.html>.
- FREEDOMHOUSE. Freedom in the World 2013. *Ghana* [online]. Washington, D.C: Freedom House 2013 [cit. 2013-09-2]. Dostupné z: <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/ghana>.
- FREEDOMHOUSE. Freedom in the World 2013. *Nigeria* [online]. Washington, D.C: Freedom House 2013 [cit. 2013-08-22]. Dostupné z: <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/nigeria>.
- GHANAWEB. *Geography* [online]. Ghana 2012 [cit. 2012-11-28].
Dostupné z: <http://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/geography/climate.php>.
- GHANAWEB. *The Growing Unemployment Crisis in Ghana* [online]. Ghana 2011 [cit. 2013-10-20]. Dostupné z: <http://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/features/artikel.php?ID=213710>.
- IMF. *World Economic Outlook Database* [online]. Washington, D.C.: IMF, 2010 [cit. 2013-10-2]. Dostupné z: http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=48&pr.y=10&sy=2007&ey=2014&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=694%2C652&s=NGDP_R%2CNGDP_RPCH%2CNGDP%2CNGDPD%2CNGDP_D%2CNGDPPC%2CNGDPPC%2CNGDPDPC%2CPPPGDP%2CPPPPC%2CPPPSH%2CPPPEX%2CPCPI%2CPCPIPCH%2CPCPIE%2CPCPIEPCH%2CLUR%2CLP%2CGGR%2CGGR_NGDP%2CGGX%2CGGX_NGDP%2CGGXCNL%2CGGXCNL_NGDP%2CGGXWDN%2CGGXWDN_NGDP%2CGGXWDG%2CGGXWDG_NGDP%2CNGDP_FY%2CBCA%2CBCA_NGDPD&grp=0&a=.
- KLÍMA, V. *Ghana*. Praha: Nakladatelství Libri, 2003. ISBN 80-7277-156-6.
- KLÍMA, V. *Nigérie*. Praha: Nakladatelství Lirbi, 2003. ISBN 80-7277-199-X.
- KRAFT, J., P. BEDNÁŘOVÁ a A. KOCOUREK. *Ekonomie I*. 4. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN: 978-80-7372-527-3.

- MDGS. *Nigeria Millenium Development Goals Report 2010* [online]. Abuja: Office of the Senior Special Assistant to The President on MDGs, 2010 [cit. 2013-08-17]. Dostupné z: <http://www.mdgs.gov.ng/index.php/downloads/category/2-download-category-2>.
- MZV. *Ekonomická charakteristika země* [online]. Praha: MZV ČR, 2012 [cit. 2013-10-11]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/nigerie/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html.
- MZV. *Ekonomická charakteristika země* [online]. Praha: MZV ČR, 2012 [cit. 2013-10-21]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/ghana-ekonomicka-charakteristika-zeme-19151.html>.
- NIGERIANSTAT. *Nigerian Statistical Data Portal* [online]. Abuja: National Bureau of Statistics, 2012 [cit. 2013-10-13]. Dostupné z: <http://nigeria.prognoz.com/en/DataSearch>.
- NDPC. *2010 Ghana Millenium Development Goals Report* [online]. Accra: National Development Planning Commision, 2012 [cit. 2013-08-18]. Dostupné z: [http://www.ndpc.gov.gh/GPRS/2010%20Ghana's%20MDGs%20Report%20\(Final\)%20-%20Nov2012.pdf](http://www.ndpc.gov.gh/GPRS/2010%20Ghana's%20MDGs%20Report%20(Final)%20-%20Nov2012.pdf).
- OSHIKOYA, TEMITOPE W. *Nigeria in the Global Economy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. ISSN: 0007666X. Také dostupné komerčně z <http://proquest.umi.com>.
- PAZDERKA S. Doktrína Piercing the corporate veil. *Komorní listy 04/2011*. Brno: EKČR, 2011, s. 15 – 19. ISSN: 1805-1081. Rovněž dostupný v PDF z: www.ekcr.cz/admin/priloha/2011-04_Komorni_listy.pdf.
- STATE. *Ghana 2012 Human Rights Report* [online]. Washington, D.C: United States Department of State, 2013 [cit. 2013-09-2]. Dostupné z: <http://www.state.gov/documents/organization/204336.pdf>.
- STATE. *Nigeria 2012 Human Rights Report* [online]. Washington, D.C: United States Department of State, 2013 [cit. 2013-08-22]. Dostupné z: <http://www.state.gov/documents/organization/204365.pdf>.

- TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Nigeria* [online]. Berlin: Transparency International, 2012 [cit. 2013-08-22]. Dostupné z: http://www.transparency.org/country#NGA_DataResearch_SurveysIndices.
- TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Nigeria. Global Corruption Barometr 2013* [online]. Berlin: Transparency International, 2013 [cit. 2013-08-10]. Dostupné z: <http://www.transparency.org/gcb2013/country/?country=nigeria>.
- UN. *Home* [online]. New York: Permanent Mission of Ghana to the United Nations, 2011 [cit. 2013-08-4]. Dostupné z: <http://www.un.int/ghana/index.html>.
- UNESCO-IBE. Ghana. *World Data on Education 2010/11* [online]. 7th ed. Geneva: International Bureau of Education of UNESCO, 2010 [cit. 2013-08-18]. Dostupné z: <http://ddp-ext.worldbank.org/EdStats/GHAWde10.pdf>.
- UNESCO-IBE. Nigeria. *World Data on Education 2010/11* [online]. 7th ed. Geneva: International Bureau of Education of UNESCO, 2010 [cit. 2013-08-18]. Dostupné z: <http://ddp-ext.worldbank.org/EdStats/NGAWde10.pdf>.
- WB. Nigeria. *World DataBank* [online]. Washington, D.C.: WB, 2013 [cit. 2013-08-17]. Dostupné z: http://datatopics.worldbank.org/Education/Country_Dashboard.aspx?code=nigeria&cntycode=NGA,157.
- WB. Ghana. *World DataBank* [online]. Washington, D.C.: WB, 2013 [cit. 2013-08-17]. Dostupné z: http://datatopics.worldbank.org/Education/Country_Dashboard.aspx?code=ghana&cntycode=GHA,75.
- WB. Data. *Current account balance (% of GDP)* [online]. Washington, D.C.: WB, 2013 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.GD.ZS>.
- WB. *Doing Business 2014: Nigeria* [online]. Washington, D.C.: WB, 2013 [cit. 2013-10-28]. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/~media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/NGA.pdf>.
- WB. *Doing Business 2014: Ghana* [online]. Washington, D.C.: WB, 2013 [cit. 2013-10-31]. Dostupné z:

<http://www.doingbusiness.org/~media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/GHA.pdf>.

WHO. *WHO Global Health Expenditure Atlas*. Geneva: WHO, 2012. ISBN 978924150444.

ŽÁK, M. *Hospodářská politika*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2007. ISBN 978-80-86730-04-2.